

T.C.

İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK ANABİLİM DALI

MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK BİLİM DALI

**KADINLARDA MANEVİYAT VE ANNE BABA
TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zeynep Zehra DURGUN

İstanbul

Haziran-2024

T.C.

İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK ANABİLİM DALI

MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK BİLİM DALI

KADINLARDA MANEVİYAT VE ANNE BABA TUTUMLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zeynep Zehra DURGUN

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ahmet ŞİRİN

İstanbul

Haziran- 2024

TEZ ONAYI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı,
Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak
kabul edilmiştir.

Danışman Prof. Dr. Ahmet ŞİRİN

Üye Doç. Dr. Esra TÜRK

Üye Doç. Dr. Esra TÖRE

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Erhan İÇENER
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**Kadınlarda Maneviyat ve Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**” adlı çalışmanın tezin öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen zaman zarfında elde ettiğim bilgileri, dokümanları ve verileri akademik ve etik kurallar çerçevesinde edindiğim tez içerisindeki tüm bilgi ve belgeleri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde topladığımı, tez yazım kurallarına uygun olarak yazdığımı, çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yararlandığım eserlerin tamamına atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Zeynep Zehra DURGUN

ÖN SÖZ

İnsan çocukluğundan itibaren merak duygusunun peşinden gidiyor. Etrafımda gördüğüm aile yapılarında Allah'a muhabbetle bağlanan, yaklaşan insanların yanında, Allah'a yaklaşımda mesafeli, öfkeli insanlar da vardı. Araştırma konumu seçerken ailelerin çocuk yetiştirmesinde hangi yaklaşımları Allah'a karşı tavrımızı belirliyor sorusu aile tutumlarını ele almama neden oldu. Annelik sürecimdeki tutumlarımın kendi evlatlarımla ve benim ebeveynimin tutumlarının kendi üzerimdeki tesirlerini anlamaya çalıştığım bir süreç yaşadım. Tez sürecimin başlangıcından itibaren ilgisini hissettiğim, zamanını ve bilgisini benimle paylaşmakta cömert olan, süreci benim için kolaylaştıran, tebessümünü esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Ahmet Şirin'e, çalışmama katkı sunan alanın değerli öğretim üyelerine Doç. Dr. Esra Türk ve Doç. Dr. Esra Töre hocalarıma teşekkürü bir borç biliyorum.

Yüksek lisansa başlamama vesile olan ve her zaman desteğini gösteren arkadaşım Meral Çakmak'a teşekkür ediyorum.

Yolculuğuma sabrıyla eşlik eden kıymetli eşim Alaattin Durgun'a, süreçte zamanlarından aldığım, serzenişlerime katlanan canım kızlarımla Şevval, Hilal ve Nihal'e, zorlandığımda her daim yanımda olan dualarını üstümde hissettiğim anneme, babama ve her pes edişimde beni motive eden canım kardeşim Berna'ya çok teşekkür ediyorum.

Zeynep Zehra DURGUN

Haziran-2024

ÖZET

KADINLARDA MANEVİYAT VE ANNE BABA TUTUMU ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Zeynep Zehra DURGUN

Yüksek Lisans, Manevi Danışmanlık ve Rehberlik

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ahmet ŞİRİN

Haziran, 2024 – 79 + XIV sayfa

Bu çalışmanın amacı kadınların maneviyat düzeyi ile anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 18-65 yaş aralığında Kur'an Kursu ile ilişkisi olan 308 kadın katılımcı oluşturmaktadır. Araştırma verileri "Maneviyat Ölçeği", "Anne Baba Tutum Ölçeği", 'Kişisel Bilgi Formu' kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların maneviyat düzeylerinin çok yüksek ($x=4.31$), alt boyut puanlarına bakıldığında ise, manevi hoşnutluk ve tabiatla uyum düzeylerinin yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Maneviyat Ölçeğinin alt boyutlarında manevi başa çıkma, manevi yaşantı ve bağlantı boyutlarında katılımcıların puanlarının medeni duruma göre anlamlı olarak farklılaştığı, çalışan katılımcıların aşkınlık değerinin çalışmayanlara göre daha yüksek olduğu, katılımcıların dindar olma algılarının alt boyut puanlarında, manevi başa çıkma ($x^2=9.49$; $p<.001$), manevi yaşantı ($x^2=7.20$; $p<.001$) boyutlarında yaşına göre anlamlı olarak farklılaştığı bulgulanmıştır. Katılımcıların demokratik anne baba tutumu düzeylerinin yüksek ($x=3.47$), koruyucu istekçi anne baba tutumları ($x=2.47$) ve otoriter anne baba tutumlarının orta ($x=2.37$) düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kendini dindar ve biraz dindar olarak algılayan katılımcıların demokratik anne baba tutumları ($x=3.56$), otoriter anne baba tutumları puan ortalamalarının dindar olma algılarına göre anlamlı olarak farklılaştığı sonucu bulunmuştur. Demokratik anne baba tutumları ölçeği puanlarının katılımcıların yaşlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı ($x^2=8.33$; $p<.001$); koruyucu istekçi anne baba tutumları ölçeği puanları ortalamasının katılımcıların eğitim durumlarına, gelir durumuna göre anlamlı olarak

farklılaştığı ($f= 9.84$; $p<.001$) bulunmuştur. Katılımcıların maneviyat ölçeği puan ortalamasının demokratik anne baba tutumları puan ortalaması ile pozitif yönlü düşük düzeyde, koruyucu istekçi ve otoriter anne baba tutumları puan ortalaması ile negatif yönlü düşük düzeyde ilişkili olduğu, annelerin maneviyat düzeyinin demokratik tutumlarını pozitif yönde anlamlı olarak etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelime: Maneviyat, Anne-Baba Tutumları, Kadın, Manevi Danışmanlık

ABSTRACT

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN SPIRITUALITY AND PARENTAL ATTITUDES IN WOMEN

Zeynep Zehra DURGUN

Master Thesis, Spiritual Counseling and Guidance

Thesis Advisor: Prof. Dr. Ahmet ŞİRİN

June, 2024 – 79 + xiv Pages

The aim of this study is to examine the relationship between women's spirituality level and parental attitudes. The relational screening model, one of the quantitative research methods, was used in the study. The study group of the research consists of 308 female participants between the ages of 18-65 who are affiliated with the Quran Course. Research data were collected using the "Spirituality Scale", "Parental Attitude Scale" and "Personal Information Form". As a result of the research, it was found that the spirituality levels of the participants were very high ($x = 4.31$), and when the sub-dimension scores were examined, it was found that their levels of spiritual satisfaction and harmony with nature were high. In the sub-dimensions of the Spirituality Scale, the scores of the participants in spiritual coping, spiritual experience and connection dimensions differed significantly according to marital status, the transcendence value of the working participants was higher than the non-working participants, the sub-dimension scores of the participants' perception of being religious, spiritual coping ($x^2 = 9.49$; $p < .001$), spiritual experience ($x^2 = 7.20$; $p < .001$) dimensions were found to differ significantly according to age. It was concluded that the participants' democratic parental attitudes were at high levels ($x = 3.47$), protective and demanding parental attitudes ($x = 2.47$) and authoritarian parental attitudes were at medium levels ($x = 2.37$). It was found that the mean scores of democratic parental attitudes ($x = 3.56$) and authoritarian parental attitudes of participants who perceived themselves as religious or somewhat religious differed significantly according to their perception of being religious. Democratic parenting attitudes scale scores differed significantly according to the ages of the participants ($x^2 = 8.33$; $p < .001$); It was found that the mean scores of the protective and demanding parental attitudes scale differed significantly according to the educational status and income level of the participants

($f= 9.84$; $p<.001$). It was concluded that the spirituality scale mean score of the participants was positively and lowly related to the democratic parental attitudes mean score, and negatively related to the protective, demanding and authoritarian parental attitudes mean score, and that the spirituality level of the mothers significantly affected their democratic attitudes positively.

Key Words: Spirituality, Parental Attitudes, Women, Spiritual Counseling

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI.....	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	ii
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
KISALTMALAR.....	xiii

BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Amaç.....	2
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Varsayımlar	4
1.5. Sınırlılıklar.....	4
1.6. Tanımlar	5

İKİNCİ BÖLÜM	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
2.1. Maneviyat Tanımı	6
2.1.1. Maneviyat ve Din.....	7
2.1.2. Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Tanımı	10
2.1.3. Maneviyatın Ailede Önemi.....	11
2.2. Yaygın Anne Baba Tutumları.....	13
2.2.1. Demokratik Tutum	13
2.2.2. Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	15
2.2.3 Otoriter Anne-Baba Tutumu.....	15
2.2.4 Anne Baba Tutumlarının Birey Davranışlarına ve Maneviyata Etkisi.....	16
2.3. İlgili Araştırmalar	20

2.3.1. Maneviyat ile ilgili Çalışmalar.....	20
2.3.2. Anne Baba Tutumları İle İlgili Çalışmalar.....	21
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	24
YÖNTEM.....	24
3.1. Araştırma Modeli.....	24
3.2. Çalışma Grubu.....	24
3.3. Veri Toplama Araçları.....	25
3.5. Anne Baba Tutumları Ölçeği.....	27
3.6. Verilen Toplanması	27
3.7. Verilerin Analizi	28
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	30
BULGULAR	30
4.1. Katılımcıların Maneviyat Ölçeği Puanları Düzeyi.....	30
4.1.1. Maneviyat Ölçeği Puanlarının Medeni Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu	31
4.1.2. Maneviyat Ölçeği Puanlarının Çalışma Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu..	32
4.1.3. Maneviyat Ölçeği Puanlarının Doğum Yerlerine Göre Farklılaşma Durumu	33
4.1.4. Maneviyat Ölçeği Puanlarının Dindar Olma Algılarına Göre Farklılaşma Durumu	35
4.1.5. Maneviyat Ölçeği Puanlarının Katılımcıların Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumu	36
4.1.6. Maneviyat Ölçeği Puanlarının Katılımcıların Eğitim Düzeylerine Göre Farklılaşma Durumu.....	38
4.1.7. Maneviyat Ölçeği Puanlarının Katılımcıların Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşma Durumu	40
4.2. Algılanan Anne Baba Tutumları Düzeyi.....	42
4.2.1. Anne Baba Tutumları Ölçeği Puanlarının Medeni Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu	42
4.2.2. Anne Baba Tutumları Ölçeği Puanlarının Çalışma Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu.....	43
4.2.3. Anne Baba Tutumları Ölçeği Puanlarının Doğdukları Yere Göre Farklılaşma Durumu.....	44
4.2.4. Anne Baba Tutumları Ölçeği Puanlarının Katılımcıların Dindar Olma Algılarına Göre Farklılaşma Durumu	44

4.2.5. Anne Baba Tutumları Ölçeği Puanlarının Katılımcıların Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumu.....	45
Anne Baba Tutumları Ölçeği Puanlarının Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu.....	46
4.2.7. Anne Baba Tutumları Ölçeği Puanlarının Katılımcıların Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşma Durumu.....	48
4.3. Maneviyat Ölçeği ve Alt Boyutları Puan Ortalaması ile Anne Baba Tutumları Ölçeği Boyutları Puan Ortalaması Arasındaki İlişki.....	49
4.4. Regresyon Analizi	51
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	53
SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	53
5.1. Tartışma	53
5.1.1. Alt Probleme göre tartışma kadınların maneviyat durumları hangi düzeydedir? ...	53
5.1.2. Alt Probleme göre tartışma kadınlarda maneviyat durumları ile demografik değişkenler (-yaş, -gelir düzeyi, -eğitim durumu, -kendini dini bakımdan nasıl gördüğü, -medeni durumu, -iş durum, -,doğum yeri,) arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?	54
5.1.3. Alt Probleme göre tartışma katılımcıların ebeveyn tutumları hangi düzeydedir?	57
5.1.4. Alt Probleme göre tartışma ebeveyn tutumları ile demografik değişkenler (-yaş, -gelir düzeyi, -eğitim durumu, -kendini dini bakımdan nasıl gördüğü, -medeni durumu,-iş durumu, -doğum yeri,) arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?	57
5.1.5. Alt Probleme göre tartışma maneviyat durumları ile Anne-baba tutumları arasında bir ilişki (korelasyon) var mıdır?	59
5.1.6 Alt Probleme göre tartışma Kur'an kursundaki kadınların anne baba tutumları maneviyat düzeylerini yordamakta mıdır?.....	60
5.1. Öneriler	61
KAYNAKÇA.....	63
EKLER	71
ÖZGEÇMİŞ	80

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.2: Katılımcılara İlişkin Demografik Veriler.....	24
Tablo 3.3: Verilerin Normalliğine İlişkin Sonuçlar.....	29
Tablo 4.1: Katılımcıların Maneviyat Ölçeği Puanları Düzeyi.....	30
Tablo 4.2: Katılımcıların Maneviyat Ölçeği Puanlarının Medeni Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu.....	31
Tablo 4.3: Katılımcıların Maneviyat Ölçeği Puanlarının Çalışma Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu.....	32
Tablo 4.4: Katılımcıların Maneviyat Ölçeği Puanlarının Doğum Yerlerine Göre Farklılaşma Durumu.....	33
Tablo 4.5: Katılımcıların Maneviyat Ölçeği Puanlarının Dindar Olma Algılarına Göre Farklılaşma Durumu.....	35
Tablo 4.6: Katılımcıların Maneviyat Ölçeği Puanlarının Katılımcıların Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumu.....	36
Tablo 4.7: Katılımcıların Maneviyat Ölçeği Puanlarının Katılımcıların Eğitim Düzeylerine Göre Farklılaşma Durumu.....	38
Tablo 4.8: Katılımcıların Maneviyat Ölçeği Puanlarının Katılımcıların Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşma Durumu.....	40
Tablo 4.9: Katılımcılar Tarafından Algılanan Anne Baba Tutumları Düzeyi.....	42
Tablo 4.10: Katılımcıların Anne Baba Tutumları Ölçeği Puanlarının Medeni Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu.....	42
Tablo 4.11: Katılımcıların Anne Baba Tutumları Ölçeği Puanlarının Çalışma Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu.....	43
Tablo 4.12: Katılımcıların Anne Baba Tutumları Ölçeği Puanlarının Doğdukları Yere Göre Farklılaşma Durumu.....	44
Tablo 4.13: Katılımcıların Anne Baba Tutumları Ölçeği Puanlarının Katılımcıların Dindar Olma Algılarına Göre Farklılaşma Durumu.....	45
Tablo 4.14: Katılımcıların Anne Baba Tutumları Ölçeği Puanlarının Katılımcıların Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumu.....	46

Tablo 4.15: Katılımcıların Anne Baba Tutumları Ölçeği Puanlarının Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu	47
Tablo 4.16: Katılımcıların Anne Baba Tutumları Ölçeği Puanlarının Katılımcıların Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşma Durumu	48
Tablo 4.17: Katılımcıların Maneviyat Ölçeği Ve Alt boyutları Puan Ortalaması İle Anne Baba Tutumları Ölçeği Boyutları Puan Ortalaması Arasındaki İlişki	49
Tablo 4.18: Katılımcıların Maneviyat Ölçeği Puan Ortalamasının Demokratik Anne Baba Tutumları Üzerindeki Etkisi	51
Tablo 4.19: Katılımcıların Maneviyat Ölçeği Puan Ortalamasının Otoriter Anne Baba Tutumları Üzerindeki Etkisi	51
Tablo 4.20: Katılımcıların Maneviyat Ölçeği Puan Ortalamasının Koruyucu-İstekçi Anne Baba Tutumları Üzerindeki Etkisi.....	52

KISALTMALAR

Akt. : Aktaran

Çev. : Çeviren

Sf. : Sayfa

vd . : Ve Diğerleri

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Maneviyat, hayata anlam kazandırma ve umutsuzluğu önemli oranda azaltma gibi bir öneme sahiptir (Uysal ve Ayten, 2009: 327). İnsan hayatı anlamlandırmaya çalışırken, bulduğu anlamı kaybetmemek için de çaba sarf eder. Kaybedeceğini anladığında başa çıkma sürecinde destek aldığı temel kaynağı manevi değerleridir (Ayten, 2015: 64). Anne baba tutumlarının evlat üzerindeki üzerindeki tesiri, inkâr edilemez bir realite olarak önümüze çıkmaktadır. İnsanın içinde bulunduğu hayat hakkında zihinsel, eylemsel ve duygusal olarak deneyim kazandığı ilk rol modelleri anne ve babadır. Bu noktada anne babalar, din dâhil ferdin hayatına tesir eden tüm yaşantılara yönelik duygusal bir alt yapı tesis etmektedir (Hacıkeleşoğlu, 2020: 3). Eşler arasındaki sağlıklı iletişim, çocukların manevi yönden gelişimleri için olumlu bir kriterdir. Aile iyinin, doğrunun, kutsalın, güzelin fark edilip çocuk tarafından içselleştirilmesinde etkilidir. Çocuğun ailesinde öğrendiği birçok davranış ve kuralı hayatının sonuna kadar ona rehberlik edecektir (Hökelekli, 2011: 289).

Çalışmanın bu kısmında; problem durumu, araştırmanın amacı, problem cümlesi, alt problemler, sayıltılar, sınırlılıklar, tanımlar ve araştırmanın önemi bölümlerine yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Aile içindeki ilişkiler ve anne baba tutumları, çocuğun psiko-sosyal tekâmülü için yaşamsal bir mahiyete sahiptir. Ferdin sağlam ve saygın bir şahsiyet ile toplumda var olabilmesi, büyük oranda büyüdüğü aile ortamının niteliğine bağlıdır. Anne baba tarafından çocuğa verilen sevgi-muhabbet merkezli bir tavır onların şahsiyetlerini, kişilik idraklerini ve etrafındaki fertlerle olan ilişkilerini etkileyecek geniş bir alana sahiptir (Kaya, 1997: 194-204).

Ebeveyn davranışının çocuklar üzerindeki etkisini araştıran Evirgen (2010: 48-50) ebeveyn-çocuk ilişkisinde iki ana çerçeve olduğunu ifade etmektedir. İlk olarak söylenen unsur anne babaların evlatlarına karşı olan tavırlarında samimiyet ve hassasiyet olup olmadığı hususundadır (ilgili veya ilgisiz anne-babaların evlatlarıyla oluşturduğu ilişki neticesinde pozitif ya da negatif davranış geliştirme). İkinci olarak

ise ebeveynlerin çocuklarının yaşamlarında kurdukları kontrolün seviyesi ile ilgilidir (aşırı kontrolcü, aşırı serbest veya işbirlikli gibi).

Dini ve manevi değerlerin taşıyıcısı, dini aktarımda anne-baba etkisi belirgindir. İnsanın hayat tecrübesi arttıkça dine ilgisi ve dini uygulamalara katılımı artabilir. Anne-baba konvansiyonel dini uygulamaların devamlılığını aynı zamanda yeni dini ve manevi tarzların, yeni medeni ve içtimai yapıların da aktarımını sağlar (Müftüler, 2016: 60).

Allport (2014: 47-92) din duygusunun varoluşunu kabul etmiş olup bireyin yaşadığı tecrübenin insandaki din duygusunun kaçınılmaz bir parçası olduğunu ifade etmektedir. Bu tecrübe çocukluktan yetişkinliğe doğru gelişimsel bir ilerleyiş izlemektedir. Bundan dolayıdır ki maneviyatın son zamanlarda psikolojide önemli bir etki olarak incelenmesi oldukça önemlidir. İnsan yaşamının fiziki ve ruhsal değişim ve gelişimi maneviyatın ve dini öğretilerin tesiri olduğu ve ayrıca çeşitli psikoloji, tıp, psikiyatri çalışmalarında önemli bir yer tuttuğu müşahede edilmektedir (Ekşi ve Kaya, 2016: 14-20).

Sonuç olarak araştırmanın temel problemi “Kadınlarda maneviyat ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir”. Böylece bu araştırmanın problem cümlesi; kadınlarda maneviyat ile ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı şeklindedir.

1.2. Amaç

Bu çalışmanın amacı; kadınlarda maneviyat ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bununla beraber kadınlarda maneviyat ile anne-baba tutumlarının demografik değişkenlere göre nasıl farklılaştığı da incelenmektedir. Bu araştırmanın problem cümlesi ve alt problem cümleleri aşağıda yazılmıştır:

Problem Cümlesi: Kadınlarda maneviyat ve ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Alt Problem 1: Kadınların maneviyat durumları hangi düzeydedir?

Alt Problem 2: Kadınlarda maneviyat durumları ile demografik değişkenler (-yaş, -gelir düzeyi, -eğitim durumu, -kendini dini bakımdan nasıl gördüğü, -medeni durumu, -iş durumu, -doğum yeri) arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Alt Problem 3: Kadınların ebeveyn tutumları ile demografik değişkenler (-yaş, -gelir düzeyi, -eğitim durumu, -kendini dini bakımdan nasıl gördüğü, -medeni durumu, -iş durumu, -doğum yeri) arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Alt Problem 4: Kadınların anne-baba tutumları ile maneviyat durumları arasında bir ilişki (korelasyon) var mıdır?

Alt Problem 5: Kadınların ebeveyn tutumları maneviyat düzeylerini yordamakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Tezin konusu, kadınlarda maneviyat ve anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi konu edinmektedir. Bu bağlamda kadınların maneviyata bakış açıları göz önünde bulundurularak, kadınların bu Maneviyata yaklaşımı ile ebeveynlerinin tutumları arasındaki ilişkiye bakılacaktır. Ebeveynler kendi ruh dünyalarını ve maneviyatlarını gözden geçirip iç dinamiklerini sağlamlaştırırken, aynı zamanda da çocuklarını yetiştirirken bu dinamiklerini tutum ve davranışlarına yansıtmaktadır. Ferdin içinde yaşadığı ailenin maneviyatı yaşama tarzı, maneviyatı anlama biçimi, maneviyat çerçevesini benimsetme şekli insanın küçüklüğünden itibaren şahsiyetini biçimlendirmektedir. Bireyin kişiliğini ebeveynlerinin göstermiş olduğu pozitif veya negatif tutum ve davranışları şekillendirmektedir. Olumlu tutum olan bir ortamda büyüyen birey ile olumsuz tutum sergileyen ebeveyn yanında yetişen bireylerin maneviyatı yaşayış biçimlerinde değişiklik gözlenecektir (Kulaksızoğlu,1989).

Çocuk toplumun temel taşı oluştururken onların yetiştirilmesinde yalnızca ailesinin değil çocuğun etkileşim içerisinde olduğu toplumsal alanın da tesirinin gözden kaçırılmaması gerekmektedir. Çocukların kişiliklerinin sağlam temeller üzerine inşa edilmesi noktasında anne babalara büyük görevler düşmektedir. Eş olan kadın ve erkeğin sahip oldukları maneviyat ve kendi ailelerinden öğrendikleri yetiştirme tarzlarının benzerlik göstermemesi büyütülecek çocuk üzerinde güçlü bir tesir düzeyine sahiptir. Büyüklerimizin ifade ettiği gibi çocuklar yetiştiği ailenin aynası konumundadır. Bu aynada ebeveynlerinin kendilerini yetiştirirken takındıkları tutumları öğrenerek hayata bakışlarında bu öğrendikleri çerçeve etkili olacaktır. Kadın ve erkeğin ebeveyn olarak tutumları; ebeveyn ve çocuk arasındaki bütün etkileşimlerini kapsamaktadır. Birey anne-babasının tutumlarından öğrendiklerini

yaşadığı sorunlarla baş başa kaldığında uygulamaktadır. Anne-babanın hatalı tutumları bireyin sağlıklı gelişimini sekteye uğratmaktadır. Sekteye uğrayan alanlardan birisini de maneviyat oluşturmaktadır (Dodurgalı,2010: 133).

Literatürde ebeveyn tutumları incelendiğinde çocuk ve ergen üzerine çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Yetişkin bireyler üzerinde ebeveyn tutumlarına yönelik çalışmaların sayıca az olduğu gözlemlenmiştir. Bu çalışma kadınlarda maneviyat düzeyleri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen az sayıda olan araştırmaları artıracığı ve yapılacak akademik çalışmalara da destek olacağı düşünülmektedir.

Başkalaşan dünya hayatında pozitif veya negatif manada varyasyon ve gelişim insan için zorunludur. Bireysel olarak tesir eden bu varyasyonları, aile bazında ele aldığımızda çok ciddi derin manada izler görülebilmektedir. Yapılan bu çalışma çerçevesinde kadınlarda maneviyat ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkisi incelenmiştir.

1.4. Varsayımlar

- Araştırmada yer alan çalışma grubunun evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.
- Araştırmaya katkı sağlayan bireylerin, kendilerine verilen ölçme araçlarını samimiyetle, yalansız ve tarafsız olarak cevaplandıkları varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

- Araştırma sonuçlarının genellenebilirliği Kur'an kursuna gelen kadınlar ile sınırlıdır.
- Araştırma Zeytinburnu'nda ikamet eden kadınlarla ve araştırmaya gönüllü katkı sağlayan 308 birey ile sınırlandırılmıştır.
- Araştırmanın uygulama bölümünde ulaşılan veriler, uygulanan Maneviyat Ölçeği ve Anne-Baba Tutumları Ölçeğinin ölçtüğü özellikler ve puanlar ile sınırlıdır.
- Bu araştırmada elde edilen bulgular 2022-2023 yılı ile sınırlıdır.
- Buradaki maneviyat kavramı, araştırma grubunun Kur'an kursuna gelen kadınlar olduğu için, dini anlamda ele alınmıştır.

1.6. Tanımlar

Maneviyat: “Bireyin ruh hali, iç dünyası, inançlarını, ahlaki değerlerini, duygu ve düşüncelerini” ifade eden bir kavramdır (Düzgüner,2013: 10).

Anne Baba Tutumları: Anne baba tutumları, anne ve babaların çocuklarını yetiştirirken kararlı olarak çocuklarına karşı gösterdikleri pozitif veya negatif kazai yönelimler olarak dile getirilebilir. Belirtilen tutum çeşitleri, çocukların şahsiyet oluşumlarında, kişiliklerinde ve cemiyetle ahenk içerisinde yaşayabilmelerinde önemli bir etken olarak ifade edilmektedir (Yavuzer, vd.; 2011:25-30).

Manevi Danışmanlık: Danışanların inanç boyutlarının yaşamlarına tesirlerini öğrenmede yardımcı olma sürecini; danışanların maneviyat (din) ile bağdaştırdığı problemlerle başa çıkmada hem dini tekniklerin hem de modern tekniklerin kullanılmasıyla danışanın hedefine ulaştırılmasını sağlayan danışmanlık hizmetidir (Gürsu; 2022: 29).

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Maneviyat Tanımı

Maneviyat kavramı Türkçeye Arapçadan gelen bir kavram olup farklı tanımlamaları içermektedir. Bunlara “soyut, maddi olmayıp gönül tarafından idrak edilen, inanmak ile ilgili olan” (Püsküllüoğlu, 2004: 657; TDK, 2019); olarak örnek verilebilir. Ayverdi lügatında ve Türk Dil Kurumu sözlüğünde nesne ve varlıkla ilgisi olmayan, ‘1. Madde ve cisimle alâkası bulunmayan, ruh ve mana ile ilgili olan hususlar, manevi şeyler. 2. Türlü zorluklar, zararlar karşısında inanç ve ahlâkî değerlere bağlılıktan doğan dayanma gücü, ruh kuvveti, moral’ olarak tanımlamıştır (Ayverdi, 2005: 1931).

Atak (2016: 23)’ın “Maneviyat Psikolojisi” kitabında Düzgüner’in kaleme aldığı makalede Batı ile Türkiye’deki ‘maneviyat’ kavramı ele alınmıştır. Makalede Batıdaki maneviyat kavramının dini kurumlardan uzaklaşarak bireyselleştiği, kişinin kendi anlam arayışı, iç dünyasındaki huzuru ve Tanrı ile kurulan ilişkiyi kapsadığı belirtilmektedir. Türkiye’de ise bu kavramın henüz keskin sınırlarının koyulmadığı din ve maneviyatın iç içe olduğu ifade edilmiştir. Sonuç olarak manevi şeyler, gerçekte “derune ve sezgiye; buna bağlı olarak da inanca ait şeylerdir” (Doğan, 2001: 876).

Maneviyat; “Bireyin ruh hali, derin dünyası, inançlarını, ahlaki değerlerini, duygu ve düşüncelerini” ifade eden bir kavramdır. Maneviyat kavramının çok çeşitli manalarda kullanılması onu dinin, psikolojinin, ahlakın ve tasavvufun ortak paydasında çok boyutlu ve çok yönlü olarak kullanıldığını göstermektedir (Düzgüner, 2013: 10). Ayrıca bu kavram kişinin kendini gerçekleştirme, hayatın amaç ve anlamını keşfetmesi, dengeyi, bütünlüğü, kutsallığı ve yüce bir güç hissiyatını da içinde barındırmaktadır. DSM-IV’e dâhil edilmesiyle sağlam bir ruhsal gelişim ve aktif bir büyüme için önemli hale gelmiştir (Kasapoğlu, 2017: 13).

Viktor Frankl’ın İnsanın Anlam Arayışı Eserinde (2020: 125), kendi bulduğu (insanın kendi sorumluluğunun farkına vardığı) logo terapide hayatın anlamının yaşamın içinde çekilen acı, sıkıntı, korkunun yorumlanarak kendini gerçekleştirmek için çaba sarf etmesi olduğunu ifade etmektedir. Bireye hayatında anlamsızlığın

getirdiği karmaşık meselelerde olumlu ve anlam üzerine bir çözüm bulma hedefi taşıyan logo terapinin maneviyatı da önemli bir etki alanı olarak gördüğü hususu dikkate değerdir (Bahadır, 2000: 473).

Maneviyat, hayata anlam kazandırma ve umutsuzluğu önemli oranda azaltma gibi bir öneme sahiptir (Uysal ve Ayten, 2009: 327). Arapça kökeni ma'nan, türemiş halleri maneviyat ve manevi olan manevi kelimesi “manayla, fikirle, soyut olanla, bilinçli olanla ilgili” anlamlarına geldiği ifade edilmektedir (Ok, 2006: 19). İnsan hayatı anlamlandırmaya çalışırken, bu anlamı kaybetmemek için çaba sarf etmektedir. Kaybedeceğini anladığında başa çıkma sürecinde destek aldığı temel kaynağı manevi değerleridir (Ayten, 2015: 64). Maneviyat Özdoğan(2007:197)'a göre; ilahi kaynaklı olup insanın özüyle iletişime geçmesi halidir ki bu ilahi kaynakla da iletişime geçmesi demektir. Özle iletişime geçilemediği süreçlerde ruhsal sorunlar baş göstermektedir. Sorunların çözümünde insanın maddesel ve ruhsal boyutu beraber ele alınmalıdır.

Maneviyat kavramı psikolojinin bir bilim dalı olarak ortaya çıktığı dönemlerde din kavramının kapsamı altında yer alırken anlam sınırlaması olmuş fakat son zamanlarda din teriminin kurumsal yapıyla birlikte değerlendirilmesi sonucunda maneviyat kavramı daha farklı bir boyuta geçerek genişlemiştir (Düzgüner, 2013: 57; Esendir, 2016: 21).

2.1.1. Maneviyat ve Din

Maneviyatın, dindarlık ile uyum sağlayan tarafları olduğu gibi, örtüşmeyen, dinle bağdaşmayan tarafları da bulunmaktadır. Maneviyatın dinden ayrı düşünölemeyeceği belirtilmiş ve maneviyat bazı yıkıcı unsurlara kapı aralaması hususunda eleştirilere konu olmuştur (Hökelekli vd., 2010: 41). Jung (1998) “Psikoloji ve Din” adlı kitabında ferdin özünde maneviyatın ve dinin ehemmiyetli bir alana sahip olduğunu kişinin totaliter olmasını sağladığını bunun tam tersi maneviyatı içermeyen yaklaşımların eksik olduğunu vurgulamıştır. Haug (1998:183) maneviyatın dinden daha kapsayıcı olduğunu ifade ederek maneviyatın kişide dört boyuta etki ettiğini belirtmiştir. Bunlar: Bilişsel boyut; maneviyat yaşama anlam katmakta ve insani acıların ötesine geçerek hayata şefkatle bakabilmeyi, cesurca yaşamayı teşvik etmektedir. Geçmişi affetme, bugüne değer vermeyi ve geleceğe umutla bakmayı

ifade etmektedir. Duygusal boyut; maneviyat insanı önemsendiğini, kendinin değerli olduğunu hissettirmektedir. İnsanlar güvende ve geleceğe dair umut taşımaktadır. Davranışsal boyut; maneviyat ahlaki bir çerçeve sağlarken kişiyi kendine, başkalarına ve çevreye karşı merhametli, saygılı ve dürüst yapmaktadır. Gelişimsel boyut; maneviyat yaşam boyunca gelişmektedir. Birey öğrendiklerini deneyimleyerek yaşam döngüsü haline getirmektedir.

Maneviyatla ilgili yapılmış çalışmalara bakıldığında, din ve maneviyatın birbirinden farklı kavramlar olarak anlaşıldığı görülmektedir. Bununla birlikte, ikisinin de birbirinden beslendiği yerlerin olduğu dikkat çekmektedir. Din daha çok sosyal ve bireysel sınırları, kuralları düzenleyici olarak görünürken; maneviyat ise daha çok kişideki anlam arayışı, hayata bakışı, kişisel tecrübeyi, bilinç üstü duyarlılığı içermektedir. Maneviyat insanların yaşamlarında kutsallığına inandığı şeyleri farklılaştırmak için kendilerini anlam arayışına soktukları bir süreçtir (Şirin, 2018: 1290). Düzgüner'in (2013: 10) çalışmasında fertlerin maneviyat ile din terimlerine birbirine yakın fakat farklı manalar yükledikleri görülmüştür. Kimi yaklaşımlar maneviyat ve din kavramlarını birbirlerinin içerisinde dini maneviyat bağlamında ya da maneviyatı din bağlamında ele almaktadır. Bazı görüşler ise iki kavramın farklı olduğunu fakat birbirleriyle kuvvetli şekilde bağlantılı olduklarını belirtmektedir. Başka bir görüş ise din ve maneviyatı birbirinden bağımsız olarak ele almakta aynı zamanda da dinden uzak olan bir maneviyat algısı oluşturmaktadır.

Din ve psikoloji ikilisi önceleri birbirlerini tamamlayan bir bütünün parçaları şeklinde görülmekteydi. Fakat daha sonra pozitivist düşüncenin etkisi ile psikoloji dinden ve maneviyattan ayrılarak daha bilimsel olmaya başlamış, bu durum din ve psikolojinin birbirinden ayrılmasına neden olmuştur (Sayar, 1995: 28). Sekülerleşmenin etkisi ile 19.yüzyılda sanayi çağı ile beraber insanın din ile irtibatı kesilmiş maneviyat ayrı ele alınmaya başlanmıştır. Fakat bireyin varoluşuna dair sorgulaması dinin işlevselliğini koruduğu gerçeğini değiştirmemektedir (Köse, 2006: 57-68).

Modernleşen toplum ve insanla birlikte kelime ve kavramların içerikleri de ciddi anlamda değişikliğe uğramıştır. Birbirinden ayrılmaz iki kavram olarak görülen din ve maneviyat modernleşmeyle birbirinden ayrılmıştır. Dinin ahlaki boyutunda bir

düşüş olup sadece ibadet boyutu olan bir konuma geçiş yaptığı vurgulanmıştır (Yapıcı, 2018: 84).

Maneviyat kavramının Batılı kaynakları incelendiğinde Türkiye’de yapılan araştırmalardan farklı bir boyuta sahip olduğu gözlenmiştir. Türkiye’de yapılan çalışmalar sonucunda maneviyat ve dinin birlikte algılandığı, batıda ise maneviyatın daha çok dini kurumlardan uzaklaşıp kişinin kendi bireysel deneyim ve tecrübelerinin eğilimi olduğu kanıtlanmıştır (Yücer ve Erol, 2019: 83).

Uysal (2006:137-160) “Türkiye’de Dindarlık ve Kadın” kitabında dindarlığın ibadet, etki boyutu, ahlaki yönü çerçevesinde lehte artan tutum ve davranışlar kapsamında günümüz insanları için dindarlık ve modern kadın düşüncesini birleştirmenin güç olduğunu ifade etmektedir. Kadınların erkeklere göre dindarlık puanlarının düşük olduğu, kadınlardaki tahsilin arttıkça modern zihniyetin yoğunlaştığı dindarlığın azaldığı bu yüzden ilkokul mezunlarında hissedilen dindarlık ile üniversite mezunlarında hissedilen dindarlığın farklı olduğu ifade edilmiştir. İnsan söz konusu olduğunda psikolojik yönüne etki edecek bir kuvvet olarak inanç önemli bir etkiye sahiptir. Öyle ki hiçbir şeye inanmayan bir insan için bile dinin etkisi yadsınmamaktadır (Aydın, 2004: 22). Özasma (2021: 50)’ya göre maneviyat, ferdin kendisiyle ve dünyayla kurduğu bağ ile yaşamı anlamlı kılacak soru ve cevapların arandığı, bireyin özüyle mana dünyası arasında süregelen aşkın bir yolculuğu ifade etmektedir. Bu bağlamda ferdin davranışlarında içsel ve dışsal uyum gözlenmektedir.

Maneviyat her ailenin içinde fertleri birbirine bağlayan bir çimento görevi üstlenip aile bağlarının kuvvetlenmesini sağlar. Bu bağlamda aileyi dış etkenlerden koruyup kuvvetlendirecek tek şey maneviyat ve anlamdır. Ailenin karşılaştığı bir takım problemlerin çözüme ulaşmasında manevi bakım hizmetleri önemli bir rol oynar (Seyyar ve Özdemir, 2008: 54–77). Din ve aile her zaman birbirini etkilemektedir. Çocukluktan itibaren kişiler ailenin dini ritüellerini aile içinde deneyimleyerek elde ederler. Çocuğun dini tercihinde ailenin maneviyatı yaşayışı ise etkin bir role sahiptir (Müftüler, 2016: 94).

Hökelekli vd. (2010: 3) din, ister şuurlu bir onay ile dilerse dolaylı bir duygulanımla fertlerin hislerinde, fikirlerinde ve düşüncelerinde, tavır ve hareketlerinde, konuşmalarında ve diğer insanlarla münasebetlerinde insanın özünü oluşturan mühim

bir psikolojik etkidir. Hökelekli vd. (2010: 10) dinî gelişimi etkileyen faktörleri şöyle sıralamaktadır: “Fıtrat ve kabiliyet, ebeveynin inancın etkileri; dinî öğrenme ve dinî müesseselerin etkileri, çocuklukta dinî ve manevi inkişaf, dinî sosyalleşme, çocukta tanrı tasavvuru ve dua”. Dindarlık bir tutum olarak duygu dışında zihinsel ve davranışsal boyutları da içermektedir. Çağdaşlaşan, ilerleyen bilim ve teknolojinin bir sonucu olarak çevrenin dini anlama ve yaşantı türlerinin değişime uğraması gibi aile yapısı ve içindeki ilişkilerin tarzları, anne babanın çocuğa karşı tutumları da farklılaşmıştır (Kimter, 2015). Çocuğun içinde var olan din duygusunun harekete geçmesi, bilinç düzeyine çıkarılması ve geliştirilmesi gerekir. Bundan dolayı yaşanan aile ortamında sevgi ve ilginin öncelikli hale getirilmesi gerekmektedir. Din, duygular, arzular, inançlar, toplumla ilişkili davranışlar içinde bütün psikolojik hayatı ele alır ve kişiliğe nüfus eder. Din böylelikle kişiliği yönlendiren tutumu etkiler ve belirler (Hökelekli, 2001: 187).

Bireyin psikolojisine tesir edebilecek potansiyele sahip olan anne-baba tutumlarının bireyin iç huzurunu sağlayacak maneviyata etki etmemesi düşünülemez. Bu iki değişken birbirini etkilemektedir. Bu çalışmada da ebeveyn tutumlarının maneviyata etkisi üzerine literatüre katkı sağlamak amaçlanmıştır.

2.1.2. Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Tanımı

Psikolojik danışmada danışanın manevi hayatı görmezden gelindiğinde danışan bütün olarak anlaşılmamış olacaktır. Bunun için danışmanlıkta maneviyatın kullanılması önem arz etmektedir. Maneviyatın kişinin ruh sağlığına pozitif katkı sunduğu görülürken psikolojik danışmanların danışmanlık sürecinde maneviyatı ele almak için gerekli yeterliliğe sahip olmaları gereklidir (Kasapoğlu, 2017).

Bu bağlamda Manevi Danışmanlık Mesleki Yeterlilik Kurumu danışmanlık hizmetini danışanların inanç boyutlarının yaşamlarına tesirlerini öğrenmede yardımcı olma süreci ve danışanların maneviyat ile bağdaştırdığı problemlerle başa çıkmada hem dini tekniklerin hem de modern tekniklerin kullanılmasıyla danışanın hedefine ulaştırılmasını sağlayan bir uygulama olarak tanımlamaktadır.

Gürsu (2022: 29) “Manevi Danışmanlık, dini bir destektir” demektedir. Manevi danışmanlık insanların türlü zorlu hayat tecrübeleri karşısında gösterdikleri duygusal hallerde, ani oluşan kriz durumlarında, insanlara dini yönden destek verebilmek, var

olan problemlere danışmanlık etmek; dini yükümlülükleri yapmada rehberlik, varoluşlarındaki özü ve yaşamlarına yeni mana vermede birliktelik yapmak olarak tanımlamıştır. Manevi danışmanlık alanında kadın maneviyatı ebeveyn tutumu açısından çok fazla ele alınmamıştır.

Maneviyat, hayata anlam kazandırma ve umutsuzluğu önemli oranda azaltma gibi bir öneme sahiptir (Uysal ve Ayten, 2009: 327). İnsan hayatı anlamlandırmaya çalışırken, bu anlamı kaybetmemek için çaba sarf eder. Hayatın anlamını kaybedeceğini anladığında başa çıkma sürecinde destek aldığı temel kaynağı manevi değerleridir (Ayten, 2015: 64). Bireyin değerlerinin ve dengesinin sarsılması ile meydana gelen ve anomi olarak nitelendirilen düzensizliğin asıl nedeni anlamsızlıktır. Bunun yanında manevi krizler, amaçsızlıklar ve duygusal boşluklar da bu duruma eşlik edebilir (Ekşi ve Kaya, 2016: 99).

Yapıcı (2018: 79)'nın 37 kişi üzerinde yaptığı araştırmasından çıkan üç sonuçtan birincisi; eşler arası anlaşmazlıkları çözüme ulaştırmada maneviyatın önemli bir yere sahip olduğudur. İkinci sonuç ise, maneviyatın bu anlaşmazlıkları çözme noktasında bağlamsal ve durumsal şekilde devreye girmesidir. Son olarak ise maneviyatın kişiler nezdinde etkisini yitirerek dünyevi hazların devreye girmesi ile etkisini yitirmeye başladığının görülmesidir.

Yapıcı (2018: 104)'nın yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile yaptığı bu çalışma sonucunda aile içi ilişkilerde maneviyatın post modern dönem itibari ile ortaya çıkan insan profilini iletişim, din, huzur, mutluluk vb. kavramlar açısından, kişinin kendilik algısı ve diğerleriyle kurmuş olduğu ilişkilerde olumlu ve olumsuz anlamda etkileyici bir role sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

2.1.3. Maneviyatın Ailede Önemi

Maneviyatın anne babaların çocuk yetiştirme konusunda alacakları kararlar üzerinde, eşlerin birbirleriyle olan iletişimlerinde, aile ortamında karşılaşılan problemlerin çözülmesinde ve bunlarla baş edilebilmesinde önemli bir yeri vardır (Tunç ve Totan, 2021). Psikolojik danışma esnasında danışanlara maneviyatın hayatlarına nasıl etki edeceğini, maneviyatın kendileri için ne anlam ifade ettiğini ve bu kavramları nasıl tanımladıklarını öğrenmek, aile yaşantılarındaki manevi öğretiler hakkında bilgi toplamak danışanın aile hayatındaki maneviyatın yorumlanmasında etkili olmaktadır.

Bunun sonucunda danışan tercih ve kusurlarından dolayı ailesi tarafından manevi temellere dayandırılarak dışlanma, reddedilme gibi durumlarla karşılaşmış ise bu süreci psikolojik danışmanlık bağlamında ele almak gerekmektedir. Bu husus danışanların kendilerini rahat açabilmelerini ve inançlarını kabul edecek ortam oluşturulmasını kolaylaştırmaktadır (Tunç ve Totan, 2021: 9).

Yapılan araştırma sonuçlarında maneviyatın aile hayatına farklı etkisinin olduğu ifade edilmiştir. Toplumu oluşturan ailelerde benimsenen ve paylaşılan manevi değerler, anne babaların problemleri ele alma biçimini etkileyerek ebeveynlerin manevi zekâlarını artırdığı ve bunun çocuğun ruhsal gelişimine katkı sağladığı bilinmektedir (Tunç ve Totan, 2021: 5). Bu alanda ele alınan bir çalışmada (Mohammadyari, 2012: 2117) anne babaların manevi zekâ seviyeleri arttıkça çocuklarının ruhsal sağlık düzeylerinin arttığı görülmüştür.

Çetintaş ve Ekşi (2020) maneviyatın aile içerisinde anne-baba-çocuk, eşler arası ve nesilden nesile aktarımını ele almış ve ergenlikten geç yaşa kadar aile ilişkilerinde içiçe geçmiş olan bir ilişkinin varlığından bahsetmiştir. Maneviyatın önemli olması sebebiyle psikolojik danışmalarda manevi odaklı yardımın ele alınmasından söz etmiştir.

Tarhan'ın (2018:125) "Son Sığınak Aile" kitabında Mark Twain'in toplumun özünü ailenin oluşturduğunu, aileyi yıkmaya çalışan her şeyin aslında toplumu yıktığını ifade etmesi toplum için ailenin önemli bir yerde olduğunu göstermektedir. Aile içindeki ilişkiler ve anne baba tutumları, çocuğun psiko-sosyal gelişimi için yaşamsal bir niteliğe sahiptir.

Aile içerisinde anne-baba tutumları çocuğun dine yöneliminde ve dini hayatında yaşamasında etkili olduğu gibi Allah düşüncesinde de etkili olmaktadır. Yetiştigi aile ortamında anne-baba tutumlarının çocuğa dini bilgi ve bu bilgilerin yaşantıya geçmesi noktasında hangi yöntemlerle verileceğinin belirlenmesi açısından oldukça önemlidir (Kimter, 2015: 34). Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı (2014: 250)'nın "Türkiye'de Dini Hayat" araştırmasına göre kendini dindarım olarak ifade edenlerin ailelerini de dindar olarak adlandırma oranı %86, dindar bir ailenin içerisinde yetişen bireylerin, ailesini dindar olarak ifade edenlerin Türkiye genelinde %65 olduğu, kendini dindar değilim diye ifade edenlerin ailelerini de dindar değildir diye

belirtmesinin oranı %45 olarak tespit edilmiştir. Bireylerin ailelerini dindar olarak nitelendirmesi dini hayatın örnekliliğinin ailede başladığını tespit etmek açısından önemlidir.

İnsanlar, hayatlarındaki karşılaştıkları sorunlarla baş edebilmek için farklı yollara başvururlardır. Bu yollardan en önemlisi aile kurumudur. Kişinin çaresiz kaldığı sığınmak için bir liman aradığı bu kurum ferdin tüm ilişkilerini canlı tutacak, değerleri özümseyecek yer olması açısından önemlidir (Hacıkeleşoğlu, 2020: 143). Literatürde İslam ahlakının ana unsurları olarak eski eserlerde terbiye bahsi geçmektedir. Bu “terbiye” birinci olarak ebeveynin çocuğa vermesi gereken, ikinci olarak da kişinin kendine vermesi gereken terbiye olarak ele alınmıştır (Canan, 2000). Araştırmalarda aile ilişkileri ve maneviyat birlikte ele alındığında literatüre önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Maslow (2001: 11)’a göre Freud psikolojinin bireyi hasta eden düşüncelerin davranışlarına yansımalarıyla hastalıklı yarısını ele almıştı. Kendisi ise kalan sağlıklı kısmıyla onu tamamlaması gerektiğini ifade ederek manevi danışmanlığın öneminden bahsetmektedir.

2.2. Yaygın Anne Baba Tutumları

Yavuzer, vd. (2011: 25-30)’e göre anne ve baba tutumları duygusal ilişki boyutu ve denetim boyutu olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Duygusal ilişki boyutu, çocuğu merkeze alan, kabul edici tutumdan reddedici tutuma kadar geniş bir alanı içine alırken, denetim boyutu da engelleyici tutumdan müsamahalı tutuma kadar geniş alanı içermektedir. En yaygın anne-baba tutumlarını fazlaca koruma, müsamaha sahibi olma ve düşkünlük, yadsıma, kabul etme, kısıtlama, çocuklara itaat ve çocuk ayırımı şeklinde ele almaktadır.

Kuzgun ve Eldeleklioğlu (2016), geliştirdikleri ölçekte inceledikleri anne-baba tutumlarını üç ana başlıkta demokratik, koruyucu-istekçi ve baskıcı olarak belirtmektedir. Çalışmamızda bu ana başlıklara yer verilecektir.

2.2.1. Demokratik Tutum

Karşılıklı anlayışa dayanan bu tutum ebeveynlerde en ideal tutumdur. Burada yetişen birey güven verici, destekleyici, normal sınırlarda yetişmiştir. Çocuk olduğu gibi kabul edilir. Ailede sevgi, şefkat, merhamet, ilgi, yetenek ön planda olup çocuk ihtiyaçlarına göre şekil alır. Burada samimiyet, iç içelik, gerginlikten uzak bir hal

vardır. Bu ailede yetişenler ergenliklerini daha sakin ve fırtınasız yaşamaktadırlar (Kaya, 1997: 197-198).

Demokratik tutuma sahip ebeveynler birbirleriyle iyi bir iletişime sahip olduğu gibi, çocuklarını da bir birey olarak kabul etmiştir. Onlara değer vermekte, karşılıksız sevgi göstermektedirler. Fiziksel bir şiddet uygulamadan, davranışlarının azalması için mahrum bırakma veya istenen davranışın artması yönünde ödül yöntemini kullanmaktadırlar. Bu tutuma sahip ebeveynlerin temel özellikleri sevgi ve hoşgörölü olmalarıdır. Böyle ebeveynlerin yetiştirdiği çocuklar özgüvenli, girişken, sorumluluk sahibi ve başka insanlara saygılıdır. Sosyal bir birey olarak toplumda çocuğun annesiyle daha çok vakit geçirmesi nedeniyle annenin tutumlarının babaya göre daha çok etkilemesine sebep olmakta ve annenin tutumlarının daha önemli olduğu ifade edilmektedir (Kulaksızoğlu, 1997: 118-120).

Yavuzer (2003: 130-134), hoşgörölü-demokratik ailelerde yetişen fertlerin toplum içerisinde daha aktif, girişken, düşüncelerini rahatlıkla söyleyebilen bireyler olduklarını ifade etmektedir. Bu bireylerin otokontrolleri daha erken yaşlarda gelişmektedir. Bunun tam tersi aile yapılarında katı denetimli ebeveynlerin yetiştirdiği fertlerin daha saldırgan ve karşı çıkma tavrı ile kendilerini zorla kabul ettirdikleri, kendilerini ifadede de zorlandıklarını söylemektedir. Tutarsız ortamda büyüyen çocuklarda ise bağımlı kişilik yapısı gözlenmektedir. Ebeveynin çocuklarına karşı tutumları onların hem kişiliğinde hem de sosyal gelişimlerinde farklı biçimlerin oluşmasına sebep olmaktadır. Çocukluk döneminde ebeveyni tarafından sevgi-güven duygusuyla beraber yetişen birey ergenlik döneminde sıkıntılarını ebeveynleriyle paylaşarak bu dönemi rahatlıkla atlatabilmektedir.

Tutarlı, yani sevgi ve yükümlülüğü aynı seviyede verebilen anne babalar, evlatlarını araştırmakta aynı zamanda sevgi merkezli bir dokunuşla çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bundan dolayıdır ki tutarlı duygusal yaklaşım anne-baba-çocuk ilişkisinde karşılıklı bir etkileşim oluşturur. Demokratik tutuma sahip anne-babaların çocuklarını kontrol altına almak için katı kurallar koyarak onları sevgiden yoksun etmedikleri gibi, cezada da tutarlı, caydırıcı ve öğretici oldukları söylenmektedir (Hayta, 2017: 106).

2.2.2. Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu

Koruyucu/İstekçi anne-baba tutumunda ebeveynler çocuklarına aşırı düşkünlerdir. Aşırı özverilidirler, çocuklarının her istediği olmaktadır. Ebeveynler çocukları için yaşar, onları gözlerinin önünden ayırmak istemezler. Bu grupta yetişen bireyler, özgüvenleri düşük, çekingen, zayıf-silik, kişilik yapısındadır. İlişkilerinde az verip çok karşılık bekleyen disiplinsiz bir ebeveyn profili oluşmaktadır. Çocuklarını gözlerinin önünden ayırmak istemezler. Yetişkin olsalar dahi temel ihtiyaçlarını ebeveyn olarak karşılamak isterler. Çocuklarım için yaşıyorum anlayışı hâkimdir (Kimter, 2015: 16).

Anne babanın çocuğu gereğinden fazla korumaya çalışması, fazlaca ihtimam göstermesi ve denetlemesi bu tutumun özelliklerindedir. Bu tutum neticesinde çocuk, yetersizlik hissi olan, özgüveni olmayan, hayal kırıklıkları olan bir birey halini almaktadır (Yavuzer, vd., 2011: 33).

Çocukların bazı alanlarda sınırla karşılaşmaları dışında istediklerini istedikleri biçimde yapmalarına izin verme manasına da gelmektedir. Bu tutum çocuğu kendine güvenen, toplum içinde birey olduğunu hisseden biri haline getirir (Yavuzer, vd., 2011: 34). Bu ebeveyn tutumunda yetişen çocuklar için ebeveynler sonsuz fedakârlık yapmakta, çocuğun da buna karşı şükran duyulması beklenmektedir. Bu tip ailelerde yetişen çocuklarda ebeveyne bağımlılık artmaktadır ve bireyselleşme zayıflamaktadır (Kulaksızoğlu, 1997: 118-121).

2.2.3 Otoriter Anne-Baba Tutumu

Otoriter anne-baba tutumuna sahip olan ebeveynler, ev içinde fazlaca gergin, birbirleriyle düşmanca ilişkilere sahip, evlatların sevgi, alaka ve merhameti yeterince almadığı, son derece baskıcı, kuralcı yapıya sahiptirler. Anne babalar çocuklarını hayal ettikleri kalıplara sokmaya çalışmaktadır. Çocuk yetiştirmede ceza ön plandadır, çocuklar sürekli denetlenir, çocuk olduğu gibi kabullenilmediği için yaşına göre yaptığı çoğu davranış hoş karşılanmaz, beğenilmez. Bu aile tarzlarında eleştiri, kınama, küçük düşürme ve şiddet vardır. Karşılıklı bir etkili iletişim ebeveyn ve çocuk arasında olmadığı için çocuk duyulmaz, çocukla empati yapılmaz ve hissi bir paylaşım gerçekleşmediğinden dolayı çocuğu anlayıştan uzak, soğuk ve kırıcı tavırlarla karşılaşmaktadır. Çocukta sağlıklı bir gelişim sağlamayan bu tutum, benlik

hastalıklardan olup ebeveyn tutumlarının özellikle olumsuz olanları bireyi ciddi şekilde etkilemektedir. Baskıcı anne-babalar; kaba kuvvet uygulayıcı ve çocuklarının ihtiyaçlarına karşı duyarsız oldukları için çocuk bu tür çevreden fazlaca beslenememektedir. Bundan dolayı çocuk kendini sıkışmış ve öfke dolu hissetmekte olduğundan mutsuz ve etrafiyla çatışmalıdır (Yavuzer, vd. 2010: 33).

Yılmaz (2020: 212) 'Aile içi roller, bağlar ve maneviyat' adlı çalışmasında anne babanın başlattığı manevi hayatın devamını kişilerin hayatlarının diğer bölümlerinde alacakları başka eğitimler ve ilişkilerle devam ettirebileceğini söylemiştir. Aile içinde ebeveyn-çocuk ilişkisinde sevgi temelli bir ilişkinin olması, birbirlerinin yüklerini hafiflettikleri, anlayabildikleri ortamda manevi gelişimin de olumlu olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda birey aileden aldığı bilinçle çevresine duyarlı, sorumluluklarını bilen bir kişi olmakta, takva boyutunu idrak etmektedir. Ebeveyn tutumlarının çocuk ilişkilerine, Tanrı tasavvuruna etkileri araştırmalara konu olmuştur. Fakat ebeveyn tutumlarının tek başına kadın perspektifinden maneviyata etkisi fazla ele alınmamıştır. İslâm'ın modelleştirdiği aile ortamının hem dini hem dünyevi hayatı temsil ettiği görülmektedir. Sadece bir yöne yönelme yoktur. Kur'an-ı Kerim'in farklı yerlerinde Nahl, 16/72; Nur, 24/32 sureleri gibi aile vurgusunun yer aldığı görülmektedir (Hacıkeleşoğlu, 2020: 128).

Solmuş (2011: 39) aile içi ilişkilerin üç sacayağından bahsetmektedir: bunlardan ilki; anne ile evlat arasındaki ilişki çocuğun davranışlarını etkileyecektir. İkincisi; eşler arasındaki ilişki anne baba çocuk arasındaki ilişkiye tesir etmektedir. Son olarak ise evlâdın ebeveynlerini gözlemleyerek onları model almakta ve bu çocuğun davranışlarına yansımaktadır.

Aile içi iletişimde ebeveyn tutumları önemlidir. Canatan ve Yıldırım (2011: 149-152) bu tutumları anlayabilmek için iki sınıfa ayırmaktadır:

a) İletişimi engelleyen tutumlar:

Suçlama (Sen dilini kullanarak konuşma)

Emir: Hemen derslerini bitir! (Çocukta itaatsizliği, sorumsuzluğu getirir.)

Tehdit: Bunu bir daha yaparsan seni evden atarım! (Çocuk ebeveyninin yapmayacağını bilir ve duymazlıktan gelir.)

İsim takmak: Sen tembelsin.(Devamlı duyan bir çocuk artık bunu kabullenir ve buna uygun davranış geliştirir.)

Konferans ekmek/Nutuk atmak: Burada yüksekte atma ve yukarıdan bakma vardır.

Acındırma cümleleri: Böyle yaparsan hastalanır, ölürüm.

Kıyaslamalar: Komşu kız Ayşe ne güzel notlar alıyor, seninkilere bak! (Çocukta özgüven eksikliği ve kıyaslandıklarına karşı bir düşmanlık oluşabilir.)

b)İletişimi destekleyen tutumlar:

Ebeveynler çocuklarına özgü kişilik özelliklerini iyi bilmelidir. Kendi aralarında kararlı ve tutarlı olmalıdırlar. Nitelikli beraberlik, empati (çocuğun yerine kendini koyup olayları anlayabilmek), kabul (yargılamadan kabul etmek çocuğunun tutumlarını), dürüst olmak (az laf, çok iş),katılımlı dinleme olarak gerçekleşir (Canatan ve Yıldırım, 2011: 149-152).

Çocuğun ailesiyle kurduğu olumlu iletişim benlik yapısını olumlu etkilerken; baskıcı-otoriter anne-baba tutumlarının benliği olumsuz etkilediği, değersizleştirdiği görülmektedir. Demokratik ailelerde yetişen çocuklar hoşgörülü, kendiyle barışık, etrafla uyumlu, sorumluluk sahibi, aktif kişiliğe sahip bireyler olmaktadır. Aşırı koruyucu anne-baba tutumlarına sahip ortamda yetişen çocuk ise bağımlı kişilik yapısı geliştirmektedir. Otoriter anne-baba tutumunda ise ürkek, insani ilişkileri problemlili, kendine ve etrafına karşı güvensiz bir birey olmaktadır (Kaya, 1997: 194-201).

Alanda başka bir çalışma Vural (2021) tarafından yapılmıştır. Araştırma sonucunda kişilerin maneviyatları arttıkça hayat memnuniyetlerinin arttığına dair bulgular elde edilmiştir. Aynı zamanda ruh sağlığına da olumlu katkısı olduğunu ifade etmiştir. İnsanın dini inanç ve yaşantısı, bireyin mana dünyasını beslemekte ve bu manayı oluşturan kaynaklar arasında ciddi bir konumda yer almaktadır. Manayı etkileyenlerin başında din olgusu gelmektedir. Ayrıca aile ve sosyal çevre bireye; iyi-ahlaklı insan olmayı, varoluşundaki hikmeti aramayı, şükür, diğerkâmlığı, yaşamla mücadeleyi, olumlu benlik gelişmesi gibi pek çok noktada önemli bir dayanma kaynağıdır. Bu noktada din bireyin ruh sağlığını koruyucu etkiye sahiptir. Zor

imtihanlara karşı içine düşülen olumsuz şartlardan çıkıp yola devam edebilmesi için din özgün katkılar sağlamaktadır (Vural, 2021: 285).

İnanç, L., vd. (2017:1738)'nin 3-6 yaş çocuğu olan 500 ebeveynin katıldığı çalışmada kişilik yapıları ile ebeveyn tutumları arasında ilişkileri incelediklerinde demokratik tutuma sahip anne babaların, dışadönük, yumuşak başlı, sorumlu, gelişime açık, olduğu pozitif ilişkili bir sonuç elde edilmiştir. Otoriter tutuma sahip anne babaların kişilik yapılarının, içedönük, az sorumluluk sahibi, öz disiplinsiz, yeniliklere kapalı olduğu gibi negatif niteliklerle ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Aşırı koruyucu tutuma sahip anne babaların, sorumluluk sahibi ve aşırı koruyucu tutumun artacağını, gelişime açık oldukları, yenilikçi, olabilecekleri tespit edilmiştir. Sağlıklı anne-baba tutumu olarak ifade edilen demokratik anne baba tutumlarının, sağlıksız diye tasvir edilen otoriter ve aşırı koruyucu tutuma göre daha pozitif nitelikler taşıdığı görülmektedir. Sağlıksız tutuma sahip anne babaların, sosyalleşmeyi sevmeyen, insan ilişkilerinde mesafeli, sessiz kalmayı tercih eden, utangaç ve pasif bireyler olduğu söylenebilir. Olumsuz ebeveyn tutumları olarak otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutumunda negatif nitelendirilen içedönüklük, düşmanlık, dağınıklık, duygusal dengesizlik ve yenilikçi olmamak ile pozitif yönde ilişkisi tespit edilmiştir.

Şahin (2007:221-247) Konya'da 578 denek üzerinde yapılmış olduğu 'Ergenlerde Dindarlık, Algılanan Anne-Baba Dindarlığı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişki' adlı çalışmasında ergenlerin annelerini babalarına göre daha dindar kabul ettiği, annelerle olan dindarlık ilişkisinin de babalardaki dindarlık ilişkisinden daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Ergenlerde babanın dindarlığı arttıkça annenin dindarlık modelinin önüne geçtiği söylenmiştir. Diğer ergenlere göre dindar ergenlerin annelerinin desteğini kabul ettikleri de ifade edilmiştir. Bu çalışmada anne baba tutumlarının dindarlığı etkilediği, elde edilen bulgularda annenin rol model alınması, çocuğuna yardım etmesi, beğenmesi, takdir etmesi, belirlenen programı iptal etmesi, anne-ergen dindarlığını; buna karşılık, babanın rol model alınmasının, babayla beraber olmaktan duyulan memnuniyet, babanın yardım etmesi, kendi sorunlarından dolayı ergeni suçlama sıklığı, ergenin okul, aile ve çevresi hakkında bilgi düzeyi, ergen-baba dindarlığını etkilemektedir. Demokratik tutum sergileyen babaların dindarlığı olumlu etkilemiştir.

2.3. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde maneviyat ve anne baba tutumları ile ilgili yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

2.3.1. Maneviyat ile ilgili alışmalar

Bu alandaki çalışmaların daha çok din, sosyoloji ve psikoloji alanlarında yapıldığı gözlenmiştir. Acar (2023: 55-65)'ın Maneviyat kavramını dindarlık çerçevesinde ele aldığı çalışmada 512 farklı lisede okuyan öğrenciye anket uygulaması yapılmıştır. Çalışma sonucunda cinsiyet değişkenine göre kızların, erkeklere oranla maneviyat düzeylerinin yüksek, psikolojik sağıamlığın ise orta düzeyde olduğu görölmüştür. Araştırma erkeklerin psikolojik sağıamlığının yüksek olmasının nedeninin kendilerini güçlü görmelerinden kaynaklandığını ifade etmektedir. Aynı grupta anne ve babası beraber olan gençlerde maneviyat düzeyi, ayrı olan gençlere nispetle daha yüksek göröldüğu de çalışmanın diğer sonucudur. Öztürk (2023: 78) “Özel Gereksinimli ocuğu Olan Ebeveynlerin Maneviyat ve Psikolojik Sağıamlık İlişkisi Üzerine Bir Araştırma” sonucunda öğrencilerin maneviyat düzeyleri ile psikolojik sağıamlıkları arasında pozitif bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Maneviyat kavramını hayatın anlamı ve amacı, aşkınlık manalarında ele almış olan ve özel gereksinime sahip anne babaların maneviyat ile psikolojik sağıamlıkları arasında pozitif bir ilişki bulunarak maneviyat arttıa dayanıklılık da artmaktadır denmiştir. Özel gereksinime sahip anne babaların hayatlarındaki zorluklara göğüs germede psikolojik sağıamlıklarını olumlu düzeyde arttıracak önemli yönlerden birinin maneviyat olduğu görölmektedir.

Maneviyat kavramını din ile eş değer ele alan Kendirli (2023) alışmasını konuk evinde şiddet mağduru olarak kalan 35 kadınla 25 soruluk mülakat şeklinde görüşme yaparak hazırlamıştır. Bu alışma sonucunda din(maneviyat) ile bağımlılıklar arasında negatif ilişki tespit edilmiştir. Bu göstermiştir ki maneviyat insanı kötü alışkanlıklardan ve ortamlardan alıkoymaktadır. Kadınların kendilerine şiddet gösteren erkeklerin maneviyat yönünden zayıf olduklarını beyan etmeleri de dinin (maneviyatın) insanı kötü davranışlardan alıkoyduğu hususunu desteklemektedir. Kadınların yaşadıkları travmatik olaylar sonucunda tek are olarak Allah'tan yardım istediklerini söylemelerinin de önemli olduğu vurgulanmıştır.

Aytar (2023) çalışması sonucunda aşırı koruyucu tutumlara sahip anne babaların bu tutumları çocuklarında manevi düzeylerini, bağılıklarını, hayattan zevk almalarını olumsuz olarak etkilemektedir. Demokratik tutumlara sahip anne babalar ise bireylerin maneviyat düzeylerini olumlu etkilemektedir.

Kurt (2023)'un "Yetişkinlerde Maneviyatın Psikolojik İyi Oluş Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi" adlı çalışmasında bireylerin maneviyatları ile psikolojik dayanıklılık ve iyi oluşları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Horuzcu (2010: 236) yaptığı çalışmada literatürü incelemiş ruhun sağlıklı bir bedene ihtiyacı olduğu, dindarlık ve maneviyatın sağlıklı bir ruh ile bedeni etkilediğini ifade etmiştir.

2.3.2. Anne Baba Tutumları İle İlgili Çalışmalar

Literatürde yapılan çalışmalar ağırlıklı olarak psikoloji çerçevesinde az da olsa sosyoloji, eğitim bilimleri, din alanlarında ele alındığı görülmektedir. Yetişkinlerde çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının anksiyete ile ilişkisinde ebeveyn tutumları ve bağlanma stillerinin aracı rolünü inceleyen çalışmada çocukluk çağında olumsuz yaşantı yaşayan anne babaların demokratik tutumlardan uzaklaştığı görülmekte, güven ve istikrar duygusunu yaşamak için otoriter ve koruyucu olma tutumuna eğilimlerini artırdığını göstermektedir. Ayrıca demokratik anne baba tutumu anksiyeteyi azaltırken, otoriter tutumun araştırmada etkisi gözükmemiş fakat koruyucu tutumun etkisinin anksiyete üzerinde kaygıyı ve baskıyı artırdığı ifade edilmiştir (Kılınç, 2023: 55-58).

Kılıç (2023: 34-35) yaptığı çalışmada demokratik tutuma sahip aile ortamında yetişen çocuğun iletişime açık ve duygu ifade etmesinin bu tutumla anlamlı bir biçimde etkilendiği görülmüştür. Otoriter tutuma sahip aile ortamının duygu açılımına katkısı saptanamamış fakat koruyucu ailelerin tutumlarında artış oldukça duygu ifadelerinde olumlu ilişki gözlenmemiştir. Buna göre bunun nedeni olarak sınırlama görmeden isteklerinin karşılanması üzüntü, sevinç, korku, kaygı gibi duyguları göstermeye gerek kalmadan tepkisizleşmeyi beraberinde getiriyor olması olabilir denmiştir. Otoriter tutuma sahip ebeveynin çocuklarının öfke düzeylerinin diğer tutumlara sahip ebeveynin çocuklarına oranla daha yüksek olduğu görülen çocuk ve ergenlerin öfke kontrol düzeyleri üzerinde ebeveyn tutumlarının etkisi incelendiğinde öfkelerini kontrol altında tutmada demokratik ve koruyucu ebeveyn

tutumlarının önemli olduğu ifade edilmektedir. Dışa vurulan öfke arttıkça demokratik tutumun azaldığı da belirtilmiştir (Gül, 2021: 55-58).

Döker (2020: 72-76) dört- altı yaş çocukların sosyal ve oyun davranışları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi incelerken ebeveyn tutumlarını çocukların anneleri üzerinden ele almıştır. Annelerin ebeveyn tutumlarına bakıldığında, en çok demokratik tutum, en az otoriter tutumu benimsedikleri görülmüştür. Annelerin demokratik tutumları arttıkça çocukların davranışlarında olumlu yönde artış olmuştur. Annelerdeki aşırı koruyucu tutum çocuklarda utangaçlığa ve kendini rahat ifade edememeye sebep olmaktadır. Otoriter tutuma sahip anneler ise çocuklarda saldırganlığa ve utangaçlığa, kendini ifade edememeye sebep olduğu gözlenmiştir. Annelerin yaşlarının artmasıyla aşırı koruyucu tutumları ile demokratik tutumlarında artış gözlenirken, otoriter tutumlarında ise azalma olmaktadır. Bunun yanı sıra annelerin eğitim düzeyi, hane gelirlerinin artmasıyla annelerin demokratik tutumlarının arttığı, bunun aksi yöndeki oluşumda ise otoriter tutum ve izin verici tutumun arttığı ifade edilmektedir. Yapılan bu çalışmada çalışan annelerin çalışmayan annelere oranla daha fazla demokratik tutuma sahip olduğu görülmüştür.

Anne babaların; enneagram bilgisi, ebeveyn tutumları ve affedicilik düzeylerinin bazı değişkenlere göre ele alındığı araştırmada ebeveyn tutumlarında kadınların erkeklere göre daha demokratik tutuma sahip olduğu gözlenmiştir. Ayrıca araştırmada güneydoğuda yetişen bireylerin egede yetişenlere göre daha otoriter ve koruyucu olduğu, izin verici tutum artarken koruyucu tutumda da artış görüldüğü, buna ilişkin demokratik tutum arttıkça otoriter tutumda azalma olduğu bu araştırma sonuçlarında ifade edilmiştir (Gökkaya, 2020: 70-77). Çalışmalar farklı alanlarda yapılırken hükümlüler üzerinde yapılan araştırma sonucunda, erkek hükümlülerin annelerindeki demokratik tutumun artmasıyla otoriter tutumda azalma olmuş, babanın demokratik tutum geliştirmesi hükümlülerin psikolojik dayanıklılığını artırmıştır. Aynı araştırmada babanın demokratik tutum sergilemesi annenin de demokratik tutum sergilemesine katkı sağlarken tam tersi olan otoriter tutum ebeveynlerde baskın ise babadaki koruyucu tutumun azaldığı da ifade edilmiştir. Anne babadaki psikolojik dayanıklılık arttıkça otoriter ve koruyucu tutumlarda azalma gözükmediği, demokratik tutumun arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Delioğlu, 2019: 77-80).

462 ebeveyn üzerinde Aydoğdu ve Dilekmen (2016: 580)'in ebeveyn tutumlarını çeşitli değişkenler arasında inceledikleri çalışmada anne babaların cinsiyetlerine göre otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutumları arasında anlamlı farklılık elde edilmezken, kadınlar açısından demokratik tutumları arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Annelerin babalara göre daha demokratik tutuma sahip oldukları söylenebilir.

Özgen (2017: 57) çocukluk çağı ruhsal travmalarının ebeveyn tutumları üzerindeki yordayıcılığını incelerken demokratik tutuma sahip olan anne babaların; duygusal ve fiziksel istismar düzeyi arttıkça demokratik tutum düzeyi de artmakta buna karşılık fiziksel ihmal düzeyi arttıkça demokratik tutum düzeyinde azalma olmaktadır. Otoriter tutuma sahip anne babalarda ise bu durum; duygusal ihmal ve fiziksel istismar düzeyinin artmasıyla otoriter tutum düzeyinin de artmasına sebep olduğu görülmüştür. İzin verici tutuma sahip anne babalarda; fiziksel istismar, duygusal ihmal ve cinsel istismar düzeyleri ile tutum arasında pozitif ilişki bulunurken, aşırı koruyucu tutuma sahip anne babalarda duygusal ve fiziksel ihmal düzeyi arasında negatif ilişki olduğu ifade edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde çalışma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi ele alınacaktır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, nicel çalışma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılarak anne baba tutumları ile kadınlardaki maneviyat arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Tarama modeli, bir çalışma büyük kitlelerin eğilim, tavır, davranış veya fikirlerini daha küçük kitleyle çalışarak nicel olarak ifade etmeye imkân sağlayan bir çalışma modeli olarak ifade edilmektedir (Creswell, 2017: 27). İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha fazla değişken arasında korelasyon mevcudiyetini ve düzeyini saptamayı hedefleyen modeldir (Karasar, 2012: 81).

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmadaki çalışma grubu İstanbul ili Zeytinburnu ilçesinde Kur'an kurslarında irtibat halinde olan ve eğitim gören 308 kadından oluşmaktadır. Çalışma 18-65 yaş arası katılımcılarla gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar, kolayda örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Kolayda örnekleme yönteminin seçilmesindeki amaç, araştırmacının ulaşabileceği en yakın ve en kolay örneklem grubu seçilerek araştırmanın pek çok yönden daha ekonomik olması hedeflendiğindedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 113). Katılımcılara yaş, gelir düzeyi, eğitim durumu, kendini dini bakımdan nasıl gördüğü, medeni durumu, iş durumu, doğum yeri gibi toplamda yedi sorudan oluşan demografik form yöneltilmiştir. Çalışmanın katılımcılarına yönelik demografik veriler Tablo 3.2'de verilmiştir.

Tablo 3.2 Katılımcılara İlişkin Demografik Veriler

Değişken	Tanıtıcı Özellikler	n	%
Medeni Durum	Evli	266	86 %
	Bekâr	42	14 %

İş Durumu	Çalışmıyor	188	61 %
	Çalışıyor	120	39 %
Doğum Yeriniz	İstanbul	95	31 %
	İstanbul Dışı	213	69 %
Öz Dini Değerlendirme	Biraz Dindarım	60	19 %
	Dindarım	248	81 %
Yaş	18-25 Yaş	19	6 %
	26-40 Yaş	157	51 %
	41 Yaş ve Üzeri	132	43 %
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	101	33 %
	Lise	71	23 %
	Üniversite	136	44 %
Gelir Durumu	Düşük	31	10 %
	Orta	266	86 %
	Yüksek	11	4 %

Tablo3.2'deki verilere göre, katılımcıların %86'sı evli ve %14'ü bekârdır. Katılımcıların %61'i herhangi bir işte çalışmadığını beyan etmiştir. Katılımcıların %69'u İstanbul dışında doğmuştur, %81'i kendini dindar olarak algıladığını ifade etmiştir. Katılımcıların %43'ü 41 yaş ve üzerinde, %44'ü üniversite mezunu ve %86'sı orta gelir düzeyindedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada, veri toplamak amacı ile Turgay Şirin'in geliştirdiği Maneviyat Ölçeği ve Yıldız Kuzgun (1972) tarafından başlanılan daha sonra Jale Eldeleklioğlu tarafından genişletilen Ana Baba Tutumları Ölçeği kullanılmıştır. Çalışmanın demografik değişkenlerine ilişkin veriler, araştırmacı tarafından hazırlanan 7 sorudan oluşan demografik bilgi formu ile toplanmıştır. Demografik bilgi formu ile çalışmaya

katılanların medeni durumları, çalışma durumları, doğum yerleri, dindarlık algıları, yaşları, eğitim durumları ve gelir düzeyleri tespit edilmiştir.

3.4. Maneviyat Ölçeği

Maneviyat Ölçeği, 5’li likert tipi bir ölçek olup 3 olumsuz 24 olumlu toplam 27 maddeden oluşmaktadır (Şirin,T. 2018: 1292). Ölçek maddeleri “(1) Bana Hiç Uygun Değil, (2) Bana Uygun Değil, (3) Bana Biraz Uygun, (4) Bana Oldukça Uygun, (5) Bana Tamamen Uygun” şeklinde 5’li likert olarak hazırlanmış olup, ölçekte yer alan olumsuz maddeler değerlendirmeye alınmadan önce ters kodlanmaktadır. Ölçek toplam puanı açısından değerlendirildiğinde ölçekten alınacak en yüksek puan 135, en düşük puan ise 27’dir. 27 maddelik olarak hazırlanmış ölçek 7 alt faktörde toplanmış ve her bir alt boyuta giren maddeler anlamlı şekilde gruplanmıştır. Birinci faktörü 5 maddeden (42, 43, 41, 40, 38. maddeler) oluşturan ölçek maddeleri maneviyatla ilgili başa çıkma ifadelerini içerdiğinden dolayı “Manevi Başa Çıkma” alt boyutu adını, ikinci faktörü 2 maddeden (32 ve 33. maddeler) oluşturan maddeler aşkın varlığa olan inançla ilgili anlamlar içerdiği için “Aşkınılık” alt boyutu ismini, üçüncü faktörü 5 maddeden (46, 5, 53, 44, 15. maddeler) oluşturan maddeler dini ve manevi etkinliklere katılma, hayatı manevi kabullere göre yaşama, manevi egzersizler yapmak gibi yaşantı ve davranışları içerdiğinden “Manevi Yaşantı” alt boyutu adını, dördüncü faktörü 4 maddeden (20, 23, 11, 19. maddeler) oluşturan maddeler anlam arayışına yönelik ifadeleri içerdiğinden “Anlam Arayışı” alt boyut adını, beşinci faktörü 4 maddeden (12, 16, 48, 10. maddeler) oluşturan ifadeler hayata dair hoşnutluk duygusu ve mutluluk gibi anlamlar içerdiğinden dolayı “Manevi Hoşnutluk”, altıncı faktörü 4 maddeden (10, 6, 2, 1, 26. maddeler) oluşturan ifadelerin hepsi Allah’la ilişki ve aşkın varlıkla bağlantı ifadelerini barındırdığı için “Bağlantı” alt boyutu ve yedinci faktörü de 3 maddeden (13, 7, 22. maddeler) oluşturan ifadeler tabiatla ilişkili olduğu için “Tabiatla Uyum” alt boyutu olarak adlandırılmıştır. Ölçeğin her bir alt boyutundan alınan yüksek puan bireyin alakalı alt boyutun değerlendirdiği özelliğe sahip olduğunu göstermektedir. Ölçek ayrıca toplam maneviyat puanı vermektedir. Ölçekten alınan yüksek puan, kişide maneviyatın yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Kapsam geçerliliği Analiz sonucunda KGO değeri 0,69, KGİ ise 0,77 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin güvenilirliğine ait yapılan istatistiksel analiz sonucunda

toplam güvenilirlik katsayılarının sosyal bilimlerde kabul edilebilen yeterli yüksekliğe sahip olduğu görülmektedir. Bu çalışmada ölçeğe ait Cronbach Alpha Katsayısı .81 olduğu sonucu bulunmuştur.

3.5. Anne Baba Tutumları Ölçeği

Ana Baba tutumları ölçeği, ilk defa Türkiye’de anne baba tutumlarını ölçmek için araç oluşturan Kuzgun(1972)’un ölçeği geliştirilerek uygulanmıştır. Yetişkinlerin çocuklukta algıladıkları anne baba tutumlarını ele almak için geliştirilen bir ölçme aracıdır. Jale Eldeleklioğlu tarafından geliştirilen 40 maddelik bir ölçektir. Ölçeğin değerlendirme işlemi, demokratik (15 madde), otoriter (10 madde), koruyucu/istekçi(15madde), şeklindeki üç boyuta ait maddelerden yola çıkılarak 5 basamaklı likert tipinde hazırlanmıştır (Eldeleklioğlu, 1999: 10).

Ölçek maddeleri A (Hiç Uygun değil), B (Pek Uygun Değil), C (Biraz Uygun), D (Uygun), E (Çok Uygun) cevaplanması şeklinde 5’li likert olarak hazırlanmıştır. Ölçeğin İç tutarlılık katsayıları Cronbach Alpha formülü ile hesaplanmış, alfa katsayıları Demokratik alt ölçeği için .90, Koruyucu-İstekçi alt ölçeği için .82, Otoriter alt ölçeği için .79 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada güvenilirlik katsayıları Demokratik Anne Baba Tutumu alt ölçeği için .94, Koruyucu –İstekçi Anne Baba Tutumu alt ölçeği için .88, Otoriter Anne Baba Tutumu alt ölçeği için .82 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarından alınan puanlar yükseldikçe bireylerin koruyucu-istekçi, demokratik ve otoriter olarak algıladıkları anlaşılmaktadır. Koruyucu -istekçi alt boyutundan yüksek puan alan bir bireyin anne babasını koruyucu-istekçi algıladığı ifade edilebilir. Bu ölçeğin demokratik ve koruyucu-istekçi tutum alt ölçeklerinden alınabilecek puanlar 75 - 15 arasında, otoriter tutum alt ölçeğinden alınacak puanlar 50 - 10 arasında değişmektedir.

3.6. Verilen Toplanması

Çalışmanın verileri, Sabahattin Zaim Üniversitesi Etik Kurul’undan 30.11.2022 tarihli ve 2022/10 sayılı izin alınarak toplanmıştır. Aynı zamanda Zeytinburnu Müftülüğünden 14.11.2022 tarihli çalışma izni ile ölçekleri uygulamak için Kur’an Kurslarında olan kadınlara ulaşılmıştır. Ölçekler doldurulurken kurslardaki öğretilere gerekli açıklamaları yapmak üzere öğretilerinin yanında bulunulmuştur. Çalışmanın içeriği detaylı şekilde anlatılmıştır. Çalışma sürecinde katılımcıların

gizliliği esas alınarak herhangi bir kişisel ve iletişim bilgisi istenilmemiştir. Çalışmanın 15 dakika süreceği ifade edilmiş olup, amacı okuyan, anlayan gönüllü katılımcılara ölçekler uygulanmıştır. Bilgilendirilmiş gönüllü olur formunda yer verilen araştırmacı numarasından bir sorun olduğunda ulaşılacağı ifade edilmiştir. Veri kaybını azaltmak amacıyla boş soru bırakılmaması hatırlatılmıştır. Araştırma Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu, Demografik Bilgi Formu, Maneviyat Ölçeği, Anne Baba Tutumları Ölçeği 18-65 yaş aralığındaki 387 kadın katılımcıya bizzat araştırmacı tarafından yüz yüze uygulanmıştır. Ölçekler toplandıktan sonra araştırmacı tarafından incelenmiş ve bilgisayar ortamına aktarılarak eksik veya hatalı doldurulduğu tespit edilen 79 form veri setinden çıkarılmıştır.

3.7. Verilerin Analizi

Ölçekler toplandıktan sonra araştırmacı tarafından incelenmiş ve bilgisayar ortamına aktarılarak eksik veya hatalı doldurulduğu tespit edilen 79 form veri setinden çıkarılmıştır. Verileri analiz etmek için sosyal bilimler istatistik programı kullanılmıştır. Yapılan analizlerde, tanımlayıcı istatistikler (min.-maks. Puan, yüzde, frekans, ortalama ve standart sapma), normal dağılıma uygun olan verilerin ikili karşılaştırmaları için t-Testi, çoklu karşılaştırmalar için ANOVA; ilişki testleri için korelasyon testi yapılmıştır. Non- parametrik analizler için Kruskal-Wallis Testi yapılmıştır. Ölçekler eşit aralıklı olduğu için aralık değerleri hesaplanmış ve 1.00- 1.80 arası olan değerler *çok düşük*; 1.81- 2.60 arası olan değerler düşük; 2.61- 3.40 arası olan değerler orta; 3.41- 4.20 arası olan değerler yüksek; 4.21-5.00 arası olan değerler çok yüksek olarak belirlenmiştir (Sönmez ve Alacapınar, 2016). Analizlere başlamadan önce verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla verilen çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Verilerin normalliğine ilişkin bilgiler, çarpıklık ve basıklık değerlerinin -2.0 ile +2.0 arasında olduğu belirlenmiştir. George ve Mallery (2010)'e göre verilerin normal dağılım gösterdiği varsayılmıştır. Veriler dağılımı normal dağılım gösterdiği için parametrik testler ile gerekli analizler yapılmıştır. Verilerin normalliğine ilişkin bilgiler Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 3.3 Verilerin Normalliğine İlişkin Sonuçlar

Ölçekler	n	Çarpıklık	Basıklık
Maneviyat Ölçeği Toplam	308	-0.65	0.32
Manevi Başa Çıkma	308	-1.10	0.56
Aşkınlık	308	-1.94	3.04
Manevi Yaşantı	308	-0.69	0.03
Anlam Arayışı	308	-1.08	0.59
Manevi Hoşnutluk	308	-0.50	-0.17
Bağlantı	308	-1.58	1.58
Tabiatla Uyum	308	-0.09	-0.39
Demokratik Anne Baba Tutumu	308	-0.38	-0.57
Koruyucu İstekçi Anne Baba	308	0.56	0.29
Otoriter Anne Baba Tutumu	308	0.47	-0.26

Tablo 3.3'deki verilere göre, çarpıklık ve basıklık değerlerinin -2.0 ile +2.0 arasında olduğu bulunmuştur. George ve Mallery (2010)'e göre verilerin normal dağılım gösterdiği varsayılmıştır. Veriler dağılımı normal dağılım gösterdiği için parametrik testler ile gerekli analizler yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, katılımcıların demografik değişkenleri (yaş, eğitim durumu, gelir durumu, çalışma durumu, doğum yeri, medeni durumu ve dini bakımdan öz değerlendirmeleri) ile maneviyat ölçeği ve anne baba tutumları ölçeği puan ortalamaları arasında fark olup olmadığına; maneviyat ölçeği puanları ile ebeveyn tutumları arasında ilişki olup olmadığına ilişkin bulgulara yer verilecektir.

4.1. Katılımcıların Maneviyat Ölçeği Puanları Düzeyi

Katılımcıların Maneviyat Ölçeği ve alt boyutları puanları düzeyleri Tablo 4.1' de verilmiştir.

Tablo 4.1: Katılımcıların Maneviyat Ölçeği Puanları Düzeyi

Ölçek	n	(x)	Standart Sapma	Düzy
Maneviyat Ölçeği Toplam	308	4.31	0.36	Çok Yüksek
Manevi Başa Çıkma	308	4.58	0.48	Çok Yüksek
Aşkınlık	308	4.80	0.37	Çok Yüksek
Manevi Yaşantı	308	4.21	0.66	Çok Yüksek
Anlam Arayışı	308	4.58	0.49	Çok Yüksek
Manevi Hoşnutluk	308	3.72	0.85	Yüksek
Bağlantı	308	4.80	0.31	Çok Yüksek
Tabiatla Uyum	308	3.50	0.82	Yüksek

Tablo 4.1'deki verilere göre, katılımcıların maneviyat düzeylerinin çok yüksek ($x=4.31$) olduğu sonucu bulunmuştur. Alt boyut puanlarına bakıldığında ise, manevi

hoşnutluk ve tabiatla uyum düzeylerinin yüksek, diğer alt boyutu puan düzeylerinin ise çok yüksek olduğu tespit edilmiştir.

4.1.1. Maneviyat Ölçeği Puanlarının Medeni Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu

Katılımcıların Maneviyat Ölçeği puanlarının katılımcıların medeni durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek üzere yapılan Bağımsız Örneklem t-Testi sonuçları Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2: Katılımcıların Maneviyat Ölçeği Puanlarının Medeni Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu

Ölçek ve Alt Boyutları	Gruplar	N	Ort. (x)	SS	t	p
Maneviyyat Ölçeği Toplam	Evli	266	4.33	0.35	2.49	0.01
	Bekâr	42	4.19	0.40		
Manevi Başa Çıkma	Evli	266	4.60	0.47	2.10	0.03*
	Bekâr	42	4.44	0.55		
Aşkînlık	Evli	266	4.80	0.38	0.08	0.93
	Bekâr	42	4.80	0.37		
Manevi Yaşantı	Evli	266	4.24	0.65	2.33	0.02*
	Bekâr	42	3.99	0.67		
Anlam Arayışı	Evli	266	4.59	0.49	1.34	0.18
	Bekâr	42	4.48	0.48		
Manevi Hoşnutluk	Evli	266	3.74	0.84	1.36	0.17
	Bekâr	42	3.55	0.84		
Bağlantı	Evli	266	4.83	0.29	3.32	0.00*
	Bekâr	42	4.66	0.37		
Tabiatla Uyum	Evli	266	3.50	0.82	0.07	0.94

Bekâr 42 3.49 0.79

p<.05

Tablo 4.2' deki verilere göre, katılımcıların Maneviyat Ölçeği puanlarının katılımcıların medeni durumlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı, evli olan bireylerin puan ortalamasının ($x=4.33$) bekâr olan bireylerin puan ortalamasından ($x= 4.19$) anlamlı olarak yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutu puanlarına göre, manevi başa çıkma ($x_{evli}= 4.60$; $b_{ekâr}= 4.44$), manevi yaşantı($x_{evli}= 4.24$; $b_{ekâr}= 3.99$) ve bağlantı ($x_{evli}= 4.83$; $b_{ekâr}= 4.66$) boyutlarında katılımcıların puanlarının medeni duruma göre anlamlı olarak farklılaştığı, evli olan bireylerin puanlarının anlamlı bekâr olan bireylerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.1.2. Maneviyat Ölçeği Puanlarının Çalışma Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu

Katılımcıların Maneviyat Ölçeği puanlarının katılımcıların çalışma durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Bağımsız Örneklem t-Testi sonuçları Tablo 4.3'te verilmiştir.

Tablo 4.3: Katılımcıların Maneviyat Ölçeği Puanlarının Çalışma Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu

Ölçek ve Alt Boyutları	Gruplar	N	Ort. (x)	SS	t	p
Maneviyyat Ölçeği Toplam	Çalışmıyor	188	4.32	0.35	0.30	0.76
	Çalışıyor	120	4.30	0.38		
Manevi Başa Çıkma	Çalışmıyor	188	4.56	0.48	-0.83	0.40
	Çalışıyor	120	4.61	0.49		
Aşkınlık	Çalışmıyor	188	4.77	0.41	-2.13	0.03*
	Çalışıyor	120	4.86	0.30		
Manevi Yaşantı	Çalışmıyor	188	4.25	0.63	1.49	0.13

	Çalışıyor	120	4.14	0.69		
Anlam Arayışı	Çalışmıyor	188	4.59	0.51	0.79	0.42
	Çalışıyor	120	4.55	0.46		
Manevi Hoşnutluk	Çalışmıyor	188	3.67	0.83	-1.32	0.18
	Çalışıyor	120	3.80	0.87		
Bağlantı	Çalışmıyor	188	4.83	0.28	1.92	0.05
	Çalışıyor	120	4.76	0.34		
Tabiatla Uyum	Çalışmıyor	188	3.53	0.85	0.91	0.36
	Çalışıyor	120	3.45	0.76		

Tablo 4.3' teki verilere göre, çalışan katılımcıların aşkınlık değeri çalışmayanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Maneviyat Ölçeği toplam puanı ve diğer alt boyutu puanları çalışma durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

4.1.3. Maneviyat Ölçeği Puanlarının Doğum Yerlerine Göre Farklılaşma Durumu

Katılımcıların Maneviyat Ölçeği puanlarının katılımcıların doğum yerlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için yapılan Bağımsız Örneklem t-Testi sonuçları Tablo 4.4' de verilmiştir.

Tablo 4.4: Katılımcıların Maneviyat Ölçeği Puanlarının Doğum Yerlerine Göre Farklılaşma Durumu

Ölçek ve Alt Boyutları	Gruplar	N	Ort. (x)	SS	t	p
Maneviyyat Ölçeği Toplam	İstanbul	95	4.31	0.37	0.06	0.95
	İstanbul Dışı	213	4.31	0.35		
Manevi Başa Çıkma	İstanbul	95	4.59	0.49	0.25	0.80

	İstanbul Dışı	213	4.58	0.48		
Aşknlık	İstanbul	95	4.81	0.37		
	İstanbul Dışı	213	4.80	0.38	0.27	0.78
Manevi Yaşantı	İstanbul	95	4.20	0.70		
	İstanbul Dışı	213	4.21	0.64	-0.21	0.83
Anlam Arayışı	İstanbul	95	4.58	0.46		
	İstanbul Dışı	213	4.57	0.50	0.15	0.88
Manevi Hoşnutluk	İstanbul	95	3.75	0.85		
	İstanbul Dışı	213	3.70	0.85	0.44	0.66
Bağlantı	İstanbul	95	4.79	0.32		
	İstanbul Dışı	213	4.81	0.30	-0.67	0.50
Tabiatla Uyum	İstanbul	95	3.49	0.77		
	İstanbul Dışı	213	3.51	0.84	-0.18	0.86

Tablo 4.4'deki verilere göre, katılımcıların Maneviyat Ölçeği ve alt boyutu puanlarının katılımcıların doğum yerlerine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucu bulunmuştur.

4.1.4. Maneviyat Ölçeği Puanlarının Dindar Olma Algılarına Göre Farklılaşma Durumu

Katılımcıların Maneviyat Ölçeği puanlarının katılımcıların dindar olma algılarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için yapılan Bağımsız Örneklem t-Testi sonuçları Tablo 4.5’de verilmiştir.

Tablo 4.5: Katılımcıların Maneviyat Ölçeği Puanlarının Dindar Olma Algılarına Göre Farklılaşma Durumu

Ölçek ve Alt Boyutları	Gruplar	N	Ort. (x)	SS	t	p
Maneviyat Ölçeği	Biraz Dindarım	60	4.12	0.38	-4.70	0.00
	Dindarım	248	4.36	0.34		
Manevi Başa Çıkma	Biraz Dindarım	60	4.41	0.57	-3.10	0.00*
	Dindarım	248	4.62	0.45		
Aşknlık	Biraz Dindarım	60	4.75	0.44	-1.20	0.23
	Dindarım	248	4.81	0.36		
Manevi Yaşantı	Biraz Dindarım	60	3.77	0.67	-6.04	0.00*
	Dindarım	248	4.31	0.61		
Anlam Arayışı	Biraz Dindarım	60	4.55	0.51	-0.52	0.60
	Dindarım	248	4.58	0.48		
Manevi Hoşnutluk	Biraz Dindarım	60	3.42	0.87	-3.08	0.00*
	Dindarım	248	3.79	0.83		
Bağlantı	Biraz Dindarım	60	4.70	0.33	-2.85	0.00*
	Dindarım	248	4.83	0.30		

Tabiatla Uyum	Biraz Dindarım	60	3.41	0.77	-1.00	0.31
	Dindarım	248	3.52	0.83		

Tablo 4.5’ deki verilere göre, katılımcıların Maneviyat Ölçeği puanlarının katılımcıların dindar olma algılarına göre anlamlı olarak farklılaştığı, dindar olduğunu algılayan bireylerin puan ortalamasının ($x=4.36$) kendini biraz dindar olarak algılayan bireylerin puan ortalamasından ($x= 4.12$) anlamlı olarak yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutu puanlarına göre, manevi başa çıkma ($x_{dindar}= 4.62$; $x_{biraz\ dindar}= 4.41$), manevi yaşantı ($x_{dindar}= 4.31$; $x_{biraz\ dindar}= 3.77$), manevi hoşnutluk ($x_{dindar}= 3.79$; $x_{biraz\ dindar}= 3.42$) ve bağlantı ($x_{dindar}= 4.83$; $x_{biraz\ dindar}= 4.70$) boyutlarında katılımcıların puanlarının dindar olma algılarına göre anlamlı olarak farklılaştığı, kendini dindar olarak algılayan bireylerin puanlarının anlamlı kendini biraz dindar olarak algılayan bireylerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

4.1.5. Maneviyat Ölçeği Puanlarının Katılımcıların Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumu

Katılımcıların Maneviyat Ölçeği puanlarının katılımcıların yaşlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için yapılan Kruskal-Wallis sonuçları Tablo 4.6’da verilmiştir.

Tablo 4.6: Katılımcıların Maneviyat Ölçeği Puanlarının Katılımcıların Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumu

Ölçek ve Alt Boyutları	Gruplar	n	Ortanca	SS	sd	X ²	p	Fark
Maneviyyat Ölçeği Toplam	a. 18-25 Yaş	9	.19	0.34	2	7.54	0.02	--
	b. 26-40 Yaş	57	.30	0.35				
	c. 41 Yaş ve Üzeri	32	.44	0.37				
Manevi Başa Çıkma	a. 18-25 Yaş	9	.60	0.48	2	9.49	0.00*	--
	b. 26-40 Yaş	57	.60	0.46				

	c. 41 Yaş ve Üzeri	32	.90	0.50			
	a. 18-25 Yaş	9	.00	0.30			
Aşkınılık	b. 26-40 Yaş	57	.00	0.42	2	2.88	0.23
	c. 41 Yaş ve Üzeri	32	.00	0.31			
	a. 18-25 Yaş	9	.20	0.69			
Manevi Yaşantı	b. 26-40 Yaş	57	.20	0.66	2	7.20	0.02* b>c
	c. 41 Yaş ve Üzeri	132	.40	0.63			
	a. 18-25 Yaş	19	.50	0.46			
Anlam Arayışı	b. 26-40 Yaş	157	.75	0.53	2	3.40	0.18
	c. 41 Yaş ve Üzeri	132	.75	0.43			
	a. 18-25 Yaş	19	.75	0.83			
Manevi Hoşnutluk	b. 26-40 Yaş	157	.50	0.80	2	3.46	0.17
	c. 41 Yaş ve Üzeri	132	.00	0.90			
	a. 18-25 Yaş	19	.75	0.33			
Bağlantı	b. 26-40 Yaş	157	.00	0.30	2	4.58	0.10
	c. 41 Yaş ve Üzeri	132	.00	0.32			
	a. 18-25 Yaş	19	.33	0.86			
Tabiatla Uyum	b. 26-40 Yaş	157	.67	0.80	2	1.11	0.57
	c. 41 Yaş ve Üzeri	132	.67	0.83			

Tablo 4.6:'daki verilere göre, katılımcıların Maneviyat Ölçeği puanlarının katılımcıların yaşlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı ($x^2= 7.54$; $p<.001$) alt boyut puanlarında, manevi başa çıkma ($x^2= 9.49$; $p<.001$) ve manevi yaşantı ($x^2= 7.20$;

$p < .001$) boyutu puanlarının katılımcıların yaşına göre anlamlı olarak farklılaştığı sonucu bulunmuştur.

Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Post-Hoc testlerinde Games-Howell Testi yapılmıştır. Yapılan Games-Howell testi sonucunda; Maneviyat Ölçeği puanlarının ve manevi başa çıkma alt boyutu puanlarının yaş grupları arasında anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucu bulunmuştur. Ancak, 41 yaş ve üzerindeki katılımcıların manevi yaşantı boyutu puanları ortalamasının ($x=4.40$) 26-40 yaşları arasındaki katılımcıların manevi yaşantı boyutu puanları ortalamasının ($x=4.20$) anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.1.6. Maneviyat Ölçeği Puanlarının Katılımcıların Eğitim Düzeylerine Göre Farklılaşma Durumu

Katılımcıların Maneviyat Ölçeği puanlarının katılımcıların eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için yapılan ANOVA sonuçları Tablo 4.7’de verilmiştir.

Tablo 4.7: Katılımcıların Maneviyat Ölçeği Puanlarının Katılımcıların Eğitim Düzeylerine Göre Farklılaşma Durumu

Ölçek ve Alt Boyutları	Gruplar	n	Ort. (x)	SS	KT	F	p	Fark
Maneviyyat Ölçeği Toplam	1. İlköğretim	101	.30	0.34	G. İçi G. Arası Toplam	2 305 307	0.74	0.47
	2. Lise	71	.36	0.34				
	3. Üniversite	136	.30	0.38				
Manevi Başa Çıkma	1. İlköğretim	101	.55	0.49	G. İçi G. Arası Toplam	2 305 307	0.35	0.70
	2. Lise	71	.61	0.45				
	3. Üniversite	136	.59	0.49				
Aşkınlık	1. İlköğretim	101	.74	0.44	G. İçi G. Arası Toplam	2 305 307	2.38	0.09
	2. Lise	71	.85	0.32				

	3. Üniversite	136	.82	0.34				
	1. İlköğretim	101	.28	0.67				
	2. Lise	71	.32	0.60				
Manevi Yaşantı					G. İçi	2		
					G. Arası	305	3.33	0.03*
	3. Üniversite	136	.10	0.66	Toplam	307		
	1. İlköğretim	101	.58	0.54				
Anlam Arayışı					G. İçi	2		
	2. Lise	71	.61	0.47	G. Arası	305	0.38	0.68
	3. Üniversite	136	.55	0.46	Toplam	307		
	1. İlköğretim	101	.60	0.85				
Manevi Hoşnutluk					G. İçi	2		
	2. Lise	71	.68	0.77	G. Arası	305	2.25	0.10
	3. Üniversite	136	.83	0.87	Toplam	307		
	1. İlköğretim	101	.86	0.28				
Bağlantı					G. İçi	2	3.78	0.02*
	2. Lise	71	.83	0.27	G. Arası	305		
	3. Üniversite	136	.75	0.33	Toplam	307		
	1. İlköğretim	101	.48	0.95				
Tabiatla Uyum					G. İçi	2		
	2. Lise	71	.61	0.79	G. Arası	305	0.86	0.42
	3. Üniversite	136	.46	0.71	Toplam	307		

Tablo 4.7'deki verilere göre, katılımcıların Maneviyat Ölçeği puanlarının katılımcıların eğitim durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucu bulunmuştur. Alt boyut puanlarında, manevi yaşantı ($\chi^2= 7.20$; $p<.001$) ve bağlantı ($\chi^2= 7.20$; $p<.001$) boyutu puanlarının katılımcıların eğitim düzeylerine göre anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir. Diğer alt boyutu puan ortalamalarının katılımcıların eğitim düzeylerine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Post-Hoc testlerinde Tukey Testi yapılmıştır. Yapılan Tukey testi sonucunda ve manevi yaşantı alt boyutu puanlarının yaş grupları arasında anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucu bulunmuştur. Ancak ilköğretim mezunu bireylerin bağlantı alt boyutu puanlarının ($x=4.86$) üniversite mezunu bireylerin puan ortalamasından ($x=4.75$) anlamlı olarak yüksek olduğu tespit edilmiştir.

4.1.7. Maneviyat Ölçeği Puanlarının Katılımcıların Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşma Durumu

Katılımcıların Maneviyat Ölçeği puanlarının katılımcıların gelir düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için yapılan Kruskal-Wallis sonuçları Tablo 4.8'de verilmiştir.

Tablo 4.8: Katılımcıların Maneviyat Ölçeği Puanlarının Katılımcıların Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşma Durumu

Ölçek ve AltGruplar	n	Ortanca	SS	sd	X ²	p
Boyutları						
Maneviyat Ölçeği						
Düşük	31	.37	0.38	2	0.15	0.92
Orta	266	.37	0.35			
Yüksek	11	.37	0.48			
Manevi Çıkma						
Başadüşük	31	.00	0.56	2	1.79	0.41
Orta	266	.80	0.47			

	Yüksek	11	.00	0.54			
Aşknlık	Düşük	31	.00	0.40	2	0.17	0.91
	Orta	266	.00	0.37			
	Yüksek	11	.00	0.41			
Manevi Yaşantı	Düşük	31	.20	0.71	2	3.48	0.17
	Orta	266	.20	0.64			
	Yüksek	11	.80	0.70			
Anlam Arayışı	Düşük	31	.00	0.47	2	3.34	0.18
	Orta	266	.75	0.49			
	Yüksek	11	.50	0.50			
Manevi Hoşnutluk	Düşük	31	.50	0.68	2	2.76	0.25
	Orta	266	.75	0.85			
	Yüksek	11	.50	1.10			
Bağlantı	Düşük	31	.00	0.25	2	0.43	0.80
	Orta	266	.00	0.31			
	Yüksek	11	.00	0.39			
Tabiatla Uyum	Düşük	31	.67	0.91	2	46	0.17
	Orta	266	.67	0.80			

Yüksek 11 .00 0.76

Tablo 4.8'deki verilere göre, katılımcıların Maneviyat Ölçeği ve alt boyutu puanlarının katılımcıların gelir düzeylerine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucu bulunmuştur.

4.2. Algılanan Anne Baba Tutumları Düzeyi

Katılımcılar tarafından algılanan ebeveyn tutumları puanları düzeyleri Tablo 4.9' da verilmiştir.

Tablo 4.9: Katılımcılar Tarafından Algılanan Anne Baba Tutumları Düzeyi

Ölçek	n	(x)	Standart Sapma	Düzye
Demokratik Anne Baba Tutumu	308	3.47	0.96	Yüksek
Koruyucu İstekçi Anne Baba	308	2.47	0.77	Orta
Otoriter Anne Baba Tutumu	308	2.37	0.82	Orta

Tablo 11'deki verilere göre, katılımcıların demokratik anne baba tutumu düzeylerinin yüksek ($x=3.47$), koruyucu istekçi anne baba tutumlarının orta ($x=2.47$) otoriter anne baba tutumlarının orta ($x=2.37$) düzeyde olduğu sonucu bulunmuştur.

4.2.1. Anne Baba Tutumları Ölçeği Puanlarının Medeni Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu

Katılımcıların Anne Baba Tutumları Ölçeği puanlarının katılımcıların medeni durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için yapılan Bağımsız Örneklem t-Testi sonuçları Tablo 4.10'da verilmiştir.

Tablo 4.10: Katılımcıların Anne Baba Tutumları Ölçeği Puanlarının Medeni Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu

Ölçek ve Alt Boyutları	Gruplar	n	Ort. (x)	SS	t	p
------------------------	---------	---	----------	----	---	---

Demokratik Anne Baba Tutumu	Evli	266	3.45	0.97	-0.46	0.64
	Bekâr	42	3.53	0.94		
Koruyucu İstekçi Anne Baba Tutumu	Evli	266	2.49	0.78	1.24	0.21
	Bekâr	42	2.33	0.68		
Otoriter Anne Baba Tutumu	Evli	266	2.38	0.82	0.74	0.45
	Bekâr	42	2.28	0.86		

Tablo 4.10'daki verilere göre, katılımcıların Anne Baba Tutumları Ölçeği ve alt boyutu puanlarının katılımcıların medeni durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucu bulunmuştur.

4.2.2. Anne Baba Tutumları Ölçeği Puanlarının Çalışma Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu

Katılımcıların Anne Baba Tutumları Ölçeği puanlarının katılımcıların çalışma durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için yapılan Bağımsız Örneklem t-Testi sonuçları Tablo 4.11'de verilmiştir.

Tablo 4.11: Katılımcıların Anne Baba Tutumları Ölçeği Puanlarının Çalışma Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu

Ölçek ve Alt Boyutları	Gruplar	n	Ort. (x)	SS	t	p
Demokratik Anne Baba Tutumu	Çalışmıyor	188	3.53	0.92	1.58	0.11
	Çalışıyor	120	3.36	1.02		
Koruyucu İstekçi Anne Baba Tutumu	Çalışmıyor	188	2.53	0.80	1.76	0.07
	Çalışıyor	120	2.37	0.70		
Otoriter Anne Baba Tutumu	Çalışmıyor	188	2.31	0.83	-1.52	0.12
	Çalışıyor	120	2.46	0.81		

Tablo 4.11'deki verilere göre, katılımcıların Anne Baba Tutumları Ölçeği ve alt boyutu puanlarının katılımcıların çalışma durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucu bulunmuştur.

4.2.3. Anne Baba Tutumları Ölçeği Puanlarının Doğdukları Yere Göre Farklılaşma Durumu

Katılımcıların Anne Baba Tutumları Ölçeği puanlarının katılımcıların doğdukları yere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için yapılan Bağımsız Örneklem t-Testi sonuçları Tablo 4.12'de verilmiştir.

Tablo 4.12: Katılımcıların Anne Baba Tutumları Ölçeği Puanlarının Doğdukları Yere Göre Farklılaşma Durumu

Ölçek ve Alt Boyutları	Gruplar	n	Ort. (x)	SS	t	p
Demokratik Anne Baba Tutumu	İstanbul	95	3.33	1.04	-1.66	0.09
	İstanbul Dışı	213	3.53	0.92		
Koruyucu İstekçi Anne Baba Tutumu	İstanbul	95	2.48	0.87	0.12	0.90
	İstanbul Dışı	213	2.47	0.72		
Otoriter Anne Baba Tutumu	İstanbul	95	2.39	0.87	0.37	0.70
	İstanbul Dışı	213	2.36	0.80		

Tablo 4.12'deki verilere göre, katılımcıların Anne Baba Tutumları Ölçeği ve alt boyutu puanlarının katılımcıların doğdukları yere göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucu bulunmuştur.

4.2.4. Anne Baba Tutumları Ölçeği Puanlarının Katılımcıların Dindar Olma Algılarına Göre Farklılaşma Durumu

Katılımcıların Anne Baba Tutumları Ölçeği puanlarının katılımcıların dindar olma algılarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için yapılan Bağımsız Örneklem t-Testi sonuçları Tablo 4.13'de verilmiştir.

Tablo 4.13: Katılımcıların Anne Baba Tutumları Ölçeği Puanlarının Katılımcıların Dindar Olma Algılarına Göre Farklılaşma Durumu

Ölçek ve Alt Boyutları	Gruplar	n	Ort. (x)	SS	t	P
Demokratik Anne Baba Tutumu	Biraz Dindarım	60	3.08	0.92	-3.53	0.00*
	Dindarım	248	3.56	0.95		
Koruyucu İstekçi Anne Baba Tutumu	Biraz Dindarım	60	2.62	0.79	1.68	0.09
	Dindarım	248	2.43	0.76		
Otoriter Anne Baba Tutumu	Biraz Dindarım	60	2.60	0.86	2.41	0.01*
	Dindarım	248	2.31	0.80		

Tablo 4.13'deki verilere göre, katılımcıların demokratik anne baba tutumları puan ortalamalarının dindar olma algılarına göre anlamlı olarak farklılaştığı; kendini dindar olarak algılayan katılımcıların demokratik anne baba tutumları puan ortalamasının ($x=3.56$) kendini biraz dindar olarak algılayan katılımcıların demokratik anne baba tutumları puan ortalamasından ($x= 3.08$) anlamlı olarak yüksek olduğu sonucu bulunmuştur.

Katılımcıların otoriter anne baba tutumları puan ortalamalarının dindar olma algılarına göre anlamlı olarak farklılaştığı; kendini biraz dindar olarak algılayan katılımcıların otoriter anne baba tutumları puan ortalamasının ($x=2.60$) kendini dindar olarak algılayan katılımcıların demokratik anne baba tutumları puan ortalamasından ($x= 2.31$) anlamlı olarak yüksek olduğu saptanmıştır.

4.2.5. Anne Baba Tutumları Ölçeği Puanlarının Katılımcıların Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumu

Katılımcıların Anne Baba Tutumları Ölçeği puanlarının katılımcıların yaşına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için yapılan Kruskal-Wallis Testi sonuçları Tablo 4.14'de verilmiştir.

Tablo 4.14: Katılımcıların Anne Baba Tutumları Ölçeği Puanlarının Katılımcıların Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumu

Ölçek ve Boyutları	AltGruplar	n	Ortanca	SS	sd	X ²	p	Fark
Demokratik Anne Baba Tutumu	a. 18-25 Yaş	19	4.00	0.71				
	b. 26-40 Yaş	157	3.53	1.00	2	8.33	0.01*	a>b a>c
	c. 41 Yaş	132	3.57	0.92				
Koruyucu İstekçi Anne Baba Tutumu	a. 18-25 Yaş	19	2.33	0.83				
	b. 26-40 Yaş	157	2.40	0.68	2	1.69	0.43	
	c. 41 Yaş	132	2.47	0.84				
Otoriter Anne Baba Tutumu	a. 18-25 Yaş	19	1.80	0.75				
	b. 26-40 Yaş	157	2.30	0.81	2	4.36	0.11	
	c. 41 Yaş	132	2.30	0.84				

Tablo 4.14'deki verilere göre, katılımcıların demokratik anne baba tutumları alt boyut puanlarının katılımcıların yaşlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı ($x^2= 8.33$; $p<.001$) sonucu bulunmuştur. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Post-Hoc testlerinde Games-Howell Testi yapılmıştır. Yapılan Games-Howell testi sonucunda; 18-25 yaş aralığındaki katılımcıların demokratik anne baba tutumları ölçeği alt boyut puanlarının ($x=4.00$) 26- 40 yaş aralığındaki ($x=3.53$) ile 41 yaş ve üzeri ($x=3.57$) katılımcıların demokratik anne baba tutumları ölçeği alt boyut puanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Anne Baba Tutumları Ölçeği Puanlarının Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu

Katılımcıların Anne Baba Tutumları Ölçeği puanlarının katılımcıların eğitim durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için yapılan ANOVA sonuçları Tablo 4.15'de verilmiştir.

Tablo 4.15: Katılımcıların Anne Baba Tutumları Ölçeği Puanlarının Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu

Ölçek ve Boyutları	AltGruplar	N	Ort. (x)	SS	KT	F	p	Fark
Demokratik Anne Baba Tutumu	1.İlköğretim	101	3.49	0.95	G. İçi 2 G. Arası 305 Toplam 307	0.24	0.78	
	2. Lise	71	3.51	1.03				
	3.Üniversite	136	3.42	0.94				
Koruyucu İstekçi Anne Baba Tutumu	1.İlköğretim	101	2.74	0.81	G. İçi 2 G. Arası 305 Toplam 307	9.84	0.00*	1>2 1>3
	2. Lise	71	2.39	0.70				
	3.Üniversite	136	2.31	0.71				
Otoriter Anne Baba Tutumu	1.İlköğretim	101	2.43	0.84	G. İçi 2 G. Arası 305 Toplam 307	0.62	0.53	
	2. Lise	71	2.29	0.88				
	3.Üniversite	136	2.36	0.78				

Tablo 4.15'teki verilere göre, katılımcıların koruyucu istekçi anne baba tutumları alt boyut Ölçeği puanları ortalamasının katılımcıların eğitim durumlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı (F= 9.84; p<.001) neticesi elde edilmiştir.

Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Post-Hoc testlerinde Tukey Testi yapılmıştır. Yapılan Tukey testi sonucunda; İlköğretim mezunu katılımcıların koruyucu istekçi anne baba tutumları ölçeği alt boyut puanlarının (x=2.74) lise mezunu (x=2.39) ile üniversite mezunu (x=2.31) katılımcıların

koruyucu istekçi anne baba tutumları alt boyut puanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucu bulunmuştur.

4.2.7. Anne Baba Tutumları Ölçeği Puanlarının Katılımcıların Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşma Durumu

Katılımcıların Anne Baba Tutumları Ölçeği puanlarının katılımcıların gelir düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için yapılan Kruskal-Wallis sonuçları Tablo 4.16’da verilmiştir.

Tablo 4.16: Katılımcıların Anne Baba Tutumları Ölçeği Puanlarının Katılımcıların Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşma Durumu

Ölçek ve Boyutları	AltGruplar	N	Ortanca	SS	sd	X ²	p	Fark
Demokratik Baba Tutumu	Anne1. Düşük	31	3.40	1.06	2	3.94	0.14	
	2. Orta	266	3.60	0.95				
	3. Yüksek	11	4.33	0.87				
Koruyucu Anne Baba Tutumu	İstekçi1. Düşük	31	2.87	0.94	2	13.40	0.00*	1>2
	2. Orta	266	2.40	0.73				1>3
	3. Yüksek	11	1.93	0.57				
Otoriter Anne Baba Tutumu	Anne Baba1. Düşük	31	3.00	0.92	2	15.88	0.00*	1>2
	2. Orta	266	2.30	0.79				1>3
	3. Yüksek	11	1.50	0.78				

Tablo 4.16’deki verilere göre, katılımcıların koruyucu istekçi anne baba tutumları alt boyut puanlarının ($x^2= 13.40$; $p<.001$) ve otoriter anne baba tutumu alt boyut puanlarının ($x^2= 15.88$; $p<.001$) katılımcıların gelir düzeylerine göre anlamlı olarak farklılaştığı sonucu bulunmuştur.

Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Post-Hoc testlerinde Games-Howell Testi yapılmıştır. Yapılan Games-Howell testi sonucunda; düşük gelir düzeyinde olan katılımcıların koruyucu istekçi anne baba tutumları alt boyut puanlarının ($x=2.87$) orta gelir düzeyinde olan ($x=2.40$) ile yüksek gelir düzeyinde olan ($x=1.93$) katılımcıların koruyucu istekçi anne baba tutumları alt boyut puanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır. Aynı şekilde, düşük gelir düzeyinde olan katılımcıların otoriter anne baba tutumları alt boyut puanlarının (3.00) orta gelir düzeyinde olan (2.30) ile yüksek gelir düzeyinde olan (1.50) katılımcıların otoriter anne baba tutumları alt boyut puanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu neticesi elde edilmiştir.

4.3. Maneviyat Ölçeği ve Alt Boyutları Puan Ortalaması ile Anne Baba Tutumları Ölçeği Boyutları Puan Ortalaması Arasındaki İlişki

Katılımcıların Maneviyat Ölçeği ve alt boyutları puan ortalaması ile Anne Baba Tutumları Ölçeği Alt boyutları puan ortalaması arasındaki Pearson korelasyon sonuçlarına ilişkin veriler Tablo 4.17’de verilmiştir.

Tablo 4.17: Katılımcıların Maneviyat Ölçeği ve Alt Boyutları Puan Ortalaması ile Anne Baba Tutumları Ölçeği Alt Boyutları Puan Ortalaması Arasındaki İlişki

Ölçekler	Demokratik Anne Tutumu	Koruyucu Anne Tutumu	İstekçi Baba Tutumu	Otoriter Anne Baba Tutumu
Maneviyyat Ölçeği Toplam	.24***	-.16**		-.18**
Manevi Başa Çıkma	.19***	-.13*		-.15**
Aşkınlık	-.00	-.00		.02
Manevi Yaşantı	.15*	-.09		-.07
Anlam Arayışı	-.00	.02		.04
Manevi Hoşnutluk	.28***	-.27***		-.35***

Bağlantı	.17**	-.04	-.09
Tabiatla Uyum	.12*	-.00	.02

$p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4.17'deki verilere göre, katılımcıların Maneviyat Ölçeği puan ortalamasının demokratik anne baba tutumları alt boyut puan ortalaması ile pozitif yönlü düşük düzeyde ($r=.24$; $p<.001$), koruyucu istekçi anne baba tutumları alt boyut puan ortalaması ile negatif yönlü düşük düzeyde ($r= -.16$; $p<.001$), otoriter anne baba tutumları alt boyut puan ortalaması ile negatif yönlü düşük düzeyde ($r= -.18$; $p<.001$) ilişki olduğu sonucu bulunmuştur.

Katılımcıların Maneviyat Ölçeği manevi başa çıkma alt boyutu puan ortalamasının demokratik anne baba tutumları alt boyut puan ortalaması ile pozitif yönlü düşük düzeyde ($r=.19$; $p<.001$), koruyucu istekçi anne baba tutumları alt boyut puan ortalaması ile negatif yönlü düşük düzeyde ($r= -.13$; $p<.05$), otoriter anne baba tutumları alt boyut puan ortalaması ile negatif yönlü düşük düzeyde ($r= -.15$; $p<.01$) ilişki olduğu saptanmıştır.

Katılımcıların Maneviyat Ölçeği manevi yaşantı alt boyutu puan ortalamasının demokratik anne baba tutumları puan ortalaması ile pozitif yönlü düşük düzeyde ($r=.15$; $p<.001$) ilişkili neticesi elde edilmiştir.

Katılımcıların Maneviyat Ölçeği manevi hoşnutluk alt boyutu puan ortalamasının demokratik anne baba tutumları puan ortalaması ile pozitif yönlü düşük düzeyde ($r=.28$; $p<.001$), koruyucu istekçi anne baba tutumları puan ortalaması ile negatif yönlü düşük düzeyde ($r= -.27$; $p<.001$), otoriter anne baba tutumları puan ortalaması ile negatif yönlü orta düzeyde ($r= -.35$; $p<.001$) ilişki olduğu bulgulanmıştır.

Katılımcıların Maneviyat Ölçeği bağlantı alt boyutu puan ortalamasının demokratik anne baba tutumları puan ortalaması ile pozitif yönlü düşük düzeyde ($r=.17$; $p<.001$) ilişkili neticesi elde edilmiştir. Katılımcıların Maneviyat Ölçeği manevi tabiatla uyum alt boyutu puan ortalamasının demokratik anne baba tutumları puan ortalaması ile pozitif yönlü düşük düzeyde ($r=.12$; $p<.001$) ilişkili olduğu görülmüştür.

4.4. Regresyon Analizi

Katılımcıların Maneviyat Ölçeği puan ortalamasının demokratik anne baba tutumları üzerindeki etkisi olup olmadığını belirlemek üzere yapılan Basit Regresyon Analizi sonuçları Tablo 4.18’de verilmiştir.

Tablo 4.18: Katılımcıların Maneviyat Ölçeği Puan Ortalamasının Demokratik Anne Baba Tutumları Üzerindeki Etkisi

<u>Bağımsız Değişken</u>	<u>Bağımlı Değişken</u>	<u>B</u>	<u>SH</u>	<u>β</u>	<u>t</u>	<u>P.</u>
	<u>Sabit</u>	.68	.64		1.06	.29
Maneviyat	Demokratik Tutum	.65	.15	.24	4.37	.00
		<u>R=.24, R²= .06</u>	<u>F=19.13 p=.00</u>			

Tablo 4.18’deki bulgulara göre, annelerin maneviyat düzeyi demokratik tutumlarını pozitif yönde anlamlı olarak etkilediği ($\beta = .24$, $R^2 = .06$, $p = .00$) ve %6 açıkladığı sonucu bulunmuştur. Regresyon katsayısının (B) .65 olması, Maneviyat puanında bir birimlik artışın demokratik tutum puanında .65 birimlik bir artışa yol açtığını göstermektedir.

Katılımcıların Maneviyat Ölçeği puan ortalamasının otoriter anne baba tutumları üzerindeki etkisi olup olmadığını belirlemek üzere yapılan Basit Regresyon Analizi sonuçları Tablo 4.19’da verilmiştir.

Tablo 4.19: Katılımcıların Maneviyat Ölçeği Puan Ortalamasının Otoriter Anne Baba Tutumları Üzerindeki Etkisi

<u>Bağımsız Değişken</u>	<u>Bağımlı Değişken</u>	<u>B</u>	<u>SH</u>	<u>β</u>	<u>t</u>	<u>P.</u>
	<u>Sabit</u>	4.12	.56		7.41	.00
Maneviyat	Otoriter Tutum	-.41	.13	-.18	-3.16	.00
		<u>R=.18, R²= .03</u>	<u>F=9.99 p=.00</u>			

Tablo 4.19’deki bulgulara göre, annelerin maneviyat düzeyi otoriter tutumlarını negatif yönde anlamlı olarak etkilediği ($\beta = -.18$, $R^2 = .03$, $p = .00$) ve %3 açıkladığı sonucu bulunmuştur. Regresyon katsayısının (B) -.41 olması, Maneviyat puanında

bir birimlik artışın otoriter tutum puanında 0.41 birimlik bir azalışa yol açtığını göstermektedir.

Katılımcıların Maneviyat Ölçeği puan ortalamasının koruyucu istekçi anne baba tutumları üzerindeki etkisi olup olmadığını belirlemek üzere yapılan Basit Regresyon Analizi sonuçları Tablo 4.20’de verilmiştir.

Tablo 4.20: Katılımcıların Maneviyat Ölçeği Puan Ortalamasının Koruyucu-İstekçi Anne Baba Tutumları Üzerindeki Etkisi

<u>Bağımsız Değişken</u>	<u>Bağımlı Değişken</u>	<u>B</u>	<u>SH</u>	<u>β</u>	<u>t</u>	<u>P.</u>
	<u>Sabit</u>	3.94	.52		7.59	.00
Maneviyat	Koruyucu İstekçi Tutum	-.34	.12	-.16	-2.84	.00
<u>R=.16, R²= .03</u>		<u>F=8.09</u>	<u>p=.00</u>			

Tablo 4.20’deki bulgulara göre, annelerin maneviyat düzeyi koruyucu istekçi tutumlarını negatif yönde anlamlı olarak etkilediği ($\beta = -0.16$, $R^2 = .03$, $p = .00$) ve %3 açıkladığı sonucu bulunmuştur. Regresyon katsayısının (B) -.34 olması, Maneviyat puanında bir birimlik artışın koruyucu istekçi tutum puanında 0.34 birimlik bir azalışa yol açtığını göstermektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Çalışmanın bu bölümünde çalışmaya dair sonuçlara, tartışmalara ve bulgular üzerinden düzenlenen önerilere yer verilmiştir.

5.1. Tartışma

Bu çalışmada 2022-2023 Kur'an Kurslarına gelen kadınların maneviyatları ile anne baba tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Demografik bilgi formu, Maneviyat ölçeği ve Ana baba tutumları ölçeği olarak iki ölçek kullanılmıştır.

5.1.1. Alt Probleme göre tartışma kadınların maneviyat durumları hangi düzeydedir?

Katılımcıların maneviyat düzeylerinin çok yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Bu çalışmada katılımcıların Kur'an kursu ile ilişkili bireyler olması sonucu etkilemektedir. Alt boyut puanlarına bakıldığında ise, manevi hoşnutluk ve tabiatla uyum düzeylerinin yüksek, diğer alt boyutu puan düzeylerinin ise çok yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Yüksek maneviyat düzeyi, insanların hayatlarındaki manayı arama, içsel motivasyonu sağlayarak huzur bulma ve bireysel gelişimleriyle ilgilenme isteği olarak ifade edilebilir (Apak & Acar, 2018: 371). Cihangiroğlu ve Ok'un (2011: 134-135) araştırma sonucunda da kadınların erkeklere oranla dindarlık seviyelerinin yüksek olduğunun tespiti bu sonucu destekler mahiyettedir. Kadınların daha dindar olmasının geleneksel toplumlarda erkeklere oranla daha itaatkâr olması ve dinsel unsurlarla uyumlu olabileceğiyle açıklanmaktadır. Bu araştırma kadınların daha çok yaşamsal boyutta dindarlığını bilişsel boyutta dindarlık noktasında erkeklerden düşük düzeyde kaldıklarını da ifade etmektedir. Öncü (2022: 61) ve Tosyalıoğlu (2021: 81-82) kadınların maneviyat ve dindarlık boyutunun erkeklere oranla daha yüksek olduğunu ifade etmiştir. Yapıcı (2012: 17-25) Meta-analiz çalışmasında kadınların cinsiyetine göre dindarlığın çeşitli değişkenlere (yaş, medenî durum, eğitim seviyesi, gelir düzeyi, meslek vs.) göre farklılaşıp farklılaşmadığını konu eden araştırmaların farklı sonuçlar ortaya koysa da hangi değişkenin ne derece etki ettiğini ve hangi seviyede etkilediğinin belirsizliğini koruduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte dindarlığı etkileyen birçok faktör olduğu gibi cinsiyet faktörünün de başka bileşenlerle birleşerek dindarlığı etkilediği yönünde tespitler

olduğunu ifade etmiştir. Yapıcının “Türk Toplumunda Cinsiyete Göre Dindarlık Farklılaşması: Bir Meta-Analiz Denemesi” adlı bu çalışmasında incelediği araştırmalar sonucu kadınların erkeklere göre manevi(dini) hayata daha meyilli oldukları, erkeklerden biraz daha dindar olduğu sonucunu çıkartan çalışmalar olduğunu söylemektedir. Çalışmamızdaki kadınların maneviyatının daha yüksek olması sonucu bu çalışmayı destekler nitelikte olsa da erkeklerle karşılaştırmayı içermemesi eksiklik olarak görülebilmektedir. Görülen farklılığın cinsiyetten mi yoksa başka bir etkenden mi olduğunun cevabı bulunamamıştır. Bundan dolayı kadınlar daha dindar gibi genel çerçeveye çizmek sağlıklı bir yorum olmayacaktır.

5.1.2. Alt Probleme göre tartışma kadınlarda maneviyat durumları ile demografik değişkenler (-yaş, -gelir düzeyi, -eğitim durumu, -kendini dini bakımdan nasıl gördüğü, -medeni durumu, -iş durum, -doğum yeri,) arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Katılımcıların Manevi yönelimlerinin yaşlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı alt boyut puanlarında, manevi başa çıkma ve manevi yaşantı boyutunun yaşa göre anlamlı olarak farklılaştığı sonucu bulunmuştur. Bu farklılaşmanın Maneviyat Ölçeği puanları ile manevi başa çıkma alt boyutu puanları arasında olmadığını ancak, 41 yaş ve üzerindeki katılımcıların manevi yaşantı boyutunun, 26-40 yaşları arasındaki katılımcıların manevi yaşantı boyutlarına oranla anlamlı olarak daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Hekimoğlu (2023: 54)'nin yaptığı çalışma sonucunda, 35 yaş üstü kadın katılımcıların ve daha yaşlı katılımcıların maneviyat düzeylerinin daha yüksek olduğu bulgusu yapılan bu çalışmayı destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Katılımcıların alt boyut puanlarının manevi başa çıkma ve manevi yaşantı boyutlarında yaşa göre yüksek olduğu yönündeki bulgunun, bu yaş grubundaki insanların inançlara, içsel değerlere, duygusal ve ruhsal deneyimlere verdiği önemi ifade ettiği düşünülmektedir. Daha yaşlı katılımcıların yüksek maneviyat düzeyine sahip olmaları ise hayat tecrübelerinden kaynaklı derin manevi fikir ve içsel yolculukları için daha fazla zamana ve imkâna sahip olmaları ile ifade edilebileceği düşünülmektedir. Literatüre bakıldığında yapılan çalışmalarda maneviyat düzeyinin kadın ve daha yaşlı katılımcılarda daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Çakmak, 2021; Demiroğlu, 2021; Küçük Aydın, 2023; Yapıcı, 2012). Türkiye Diyanet İşleri

Başkanlığı (2014: 241)'nın yaş faktörü arttıkça dindar olduğunu ifade etmenin de arttığı söylemi göstermesi açısından çalışmamızın sonucuyla örtüşmektedir.

Eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılaşma olmadığı fakat alt boyut puanlarında, manevi yaşantı ve bağlantı boyutu puanlarının katılımcıların eğitim düzeylerine göre anlamlı olarak farklılaştığı sonucu bulunmuştur. Bu farkın yaşla irtibatlı olmadığı ancak ilkökul mezunlarının üniversite mezunlarına göre puanlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Üniversite öğrencilerinin hazırlık 1.sınıflarındaki maneviyat düzeyleri ile 4.sınıf eğitimini bitirirken ki maneviyat düzeylerinin daha düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir (Tosyalıoğlu, 2021: 94). Elde edilen bu bulgu çalışmamızın sonucundaki bulgu ile benzerlik göstermektedir. Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı (2014: 240)'nın da ilkökul mezunlarının üniversite mezunlarına göre kendilerini dindar olarak algıladığı söylemi bunu destekler nitelikte olmuştur. Diğer alt boyutlarda ise anlamlı olarak farklılaşma olmadığı gözlemlenmiştir. Uysal (2006: 147)'in yaptığı çalışmada "Tahsil yükseldikçe dinsel anlayışında ve onu hayata geçirmede davranış boyutunda düşüş yaşandığı gözlemlenmiştir. Tahsil arttıkça modern düşünce zihniyetini benimseme artar." ifadesiyle bu sonuç örtüşmektedir. Dinin etkisinde gelişen maneviyatın ilkökul mezunlarında üniversite mezunlarından daha fazla hissedildiği ifade edilebilir. Öğrenim durumu yüksek kadınların dindarlık düzeyi erkeklerden daha düşük ifade edilmiştir (Yapıcı, 2016: 154).

Katılımcıların dindar olma algılarının anlamlı olarak farklılaştığı, kendini dindar olarak algılayan bireylerin puanlarının, kendini biraz dindar olarak algılayan bireylerden daha yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutu puanlarına göre, manevi başa çıkma, manevi yaşantı, manevi hoşnutluk ve bağlantı boyutlarında katılımcıların dindar olma algılarına göre anlamlı olarak farklılaştığı, kendini dindar olarak algılayan bireylerin, kendini biraz dindar olarak algılayan bireylerden maneviyatlarının daha anlamlı ve daha yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Bu bulgulara göre kendini dindar olarak ifade eden bireylerin hayatı manevi kabullerine göre yaşadığını, hayata dair hoşnutluğunun olduğunu, hayatın anlam arayışı içerisinde aşkın varlıkla bağ kurduğunu ve hayatı anlamlandırabildiğini, hayatta karşılaştığı problemlerle manevi başa çıkma yollarını kullanmakta kendini biraz dindar olarak algılayanlara kıyasla daha başarılı olduğu ifade edilebilmektedir.

Düzgüner (2013: 224)'in Türkiye'de yaptığı alan çalışmasında dindarlık ve maneviyat kavramları birbirleriyle sıkı ilişki içerisinde ele alan bireylerin kendilerini dindar olarak algıladığı görülmektedir. Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı (2014: 240)'nın yaptığı anket sonuçlarına göre kişilerin dindarlık seviyelerinin eğitim durumlarına göre farklılaşmadığı fakat kendini dindar tanımlayanların eğitim düzeyi arttıkça azaldığı görülmüştür.

Maneviyatın medeni hale göre evli olanların bekârlara nispetle anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Ölçeğin alt boyutlarına göre, manevi başa çıkma, manevi yaşantı, ve bağlantı boyutlarında evli olan bireylerin bekârlarla karşılaştırıldığında maneviyatlarının daha yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Literatürde maneviyat ve medeni durum değişkenleri arasındaki ilişkiyi ele alan araştırmaların sonuçlarında maneviyat ölçeğinden elde edilen toplam puanlarının evli katılımcıların lehine anlamlı düzeyde farklılaştığını tespit etmiştir (Demiroğlu, 2021: 113; Erol, 2020: 83). Bununla birlikte Kılıç (2019: 77) tarafından yapılan araştırmada, bekâr katılımcıların lehine anlamlı düzeyde bir fark gözlemlenirken; Dursun (2019: 43) tarafından yapılan araştırma sonucunda ise maneviyat ölçeği toplam puanının medeni durum değişkenine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Yapılan çalışmanın Demiroğlu (2021), Erol (2020) ve Kılıç (2019) tarafından yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular ile örtüştüğü, Dursun (2019) tarafından yapılan araştırmadan elde edilen bulgularla örtüşmediği söylenebilir.

Yapılan çalışmada maneviyat için çalışma durumlarının, doğum yerinin, gelir düzeylerinin anlamlı ölçüde fark oluşturmadığı gözlenmiştir. Elde edilen bulgular Tosyalıoğlu (2021: 60) tarafından yapılan araştırma ile kıyaslandığında da araştırma sonucunda anlamlı bir fark tespit edilmemesiyle örtüşmektedir. Demiroğlu (2021: 118-119)'nun çalışmasında maneviyat ölçeği manevi yaşantı alt boyutu puan ortalamalarının gelir düzeyi düşük olanların lehine olarak gelir düzeyi yüksek olanlardan anlamlı bir farklılık göstermektedir. Kılıç (2019: 90-91)'in maneviyat ile gelir düzeyi arasındaki ilişkinin ele aldığı çalışmasında maneviyat ölçeği manevi yaşantı alt boyutu puan ortalamalarının gelir düzeyi yüksek olanların lehine olarak gelir düzeyi düşük olanlardan daha anlamlı olduğunu ortaya koymuştur. Buna göre çalışmadan elde edilen bulguların Tosyalıoğlu (2021) tarafından yapılan araştırma

bulgularını desteklediği, Demiroğlu (2021) ve Kılıç (2019) tarafından yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlarla çeliştiği söylenebilir.

5.1.3. Alt Probleme göre tartışma katılımcıların ebeveyn tutumları hangi düzeydedir?

Katılımcıların algıladıkları anne-baba tutumlarında demokratik anne baba tutumlarının yüksek çıktığı, koruyucu-istekçi ve otoriter anne-baba tutumlarının orta düzeyde kaldığı tespit edilmiştir. Dilekmen ve Aydoğdu (2016: 574) otoriter tutum ve koruyucu-istekçi tutum puanlarının ebeveynlerin cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermediği ancak ebeveynlerin demokratik puanlarının ise erkekler lehine farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye ve İran bağlamında yapılan araştırma sonucunda Türkiye ve İran vatandaşı olan katılımcıların anne-baba tutumu puan ortalamalarının otoriter ve koruyucu istekçi anne-baba tutumları arasında farklılık göstermezken, Türkiye vatandaşı katılımcıların algıladığı demokratik anne-baba tutumu puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Akbari, 2023: 48). Çalışma sonucu elde edilen bulgularla literatürdeki bulgular eşleşmektedir.

5.1.4. Alt Probleme göre tartışma ebeveyn tutumları ile demografik değişkenler (-yaş, -gelir düzeyi, -eğitim durumu, -kendini dini bakımdan nasıl gördüğü, -medeni durumu,-iş durumu, -doğum yeri,) arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Demokratik anne baba tutumları ölçeği puanlarının katılımcıların yaşlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı, 18-25 yaş aralığındaki katılımcıların demokratik anne baba tutumları ölçeği puanlarının 26- 40 yaş aralığındaki ile 41 yaş ve üzeri katılımcıların demokratik anne baba tutumları puanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Buna göre yaş ilerledikçe demokratik anne-baba tutumundan uzaklaşıldığı ifade edilebilir. 41 yaş ve üzeri anne-babalarda otoriter tutuma, 31-40 yaş anne-babalarda ise demokratik tutuma sahip oldukları tespit edilmiştir (Sak, vd., 2015: 985).

Dilekmen ve Aydoğdu (2016: 575) demokratik tutum, otoriter tutum ve aşırı koruyucu tutum puanlarının anne-babanın yaşlarına göre farklılaşmadığını tespit etmiştir.

Katılımcıların koruyucu istekçi anne baba tutumları puanlarının ve otoriter anne baba tutumu puanlarının katılımcıların gelir düzeylerine göre anlamlı olarak farklılaştığı sonucu bulunmuştur. Düşük gelir düzeyinde olan katılımcıların orta düzey ve yüksek gelir grubunda olanlara oranla koruyucu istekçi anne baba tutumları ile otoriter anne-baba tutumları puanlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Dilekmen ve Aydoğdu (2016: 577) araştırmasında demokratik tutum, otoriter tutum puanları arasında aylık gelire göre anlamlı farklılık olmadığını ancak koruyucu istekçi tutum puanının düşük gelir grubunda orta ve yüksek gelir grubuna göre anlamlı olarak farklılaştığını ifade etmektedir.

Katılımcıların anne-baba tutumları eğitim düzeyine göre ele alındığında koruyucu istekçi anne baba tutumları puanları ortalamasının katılımcıların eğitim durumlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı, ilköğretim mezunu katılımcıların lise mezunu ile üniversite mezunu katılımcıların koruyucu istekçi anne baba tutumları puanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Burada eğitim düzeyleri değiştikçe anne baba tutumlarının da değiştiği ifade edilebilir. Dilekmen ve Aydoğdu (2016: 578) çalışmaları sonucunda eğitim durumunun demokratik tutum ile koruyucu tutum puanları arasında anlamlı fark oluşturduğunu tespit etmiştir. Bu çalışmaya göre ön lisans mezununun ortaokul mezununa göre demokratik tutum puanının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu, ilkokul ve ortaokul mezunu anne-babaların lisans ve lisansüstü mezunlarına göre koruyucu tutum puanlarının; lise mezunu anne-babaların ön lisans, lisans ve lisansüstü mezunu anne babaların koruyucu tutum puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular çalışmanın sonucuyla örtüşmektedir. Öncü (2022: 64) baskıcı-otoriter tutum ile kontrolcü-istekçi tutum puanlarının eğitim durumuna göre anlamlı boyutta farklılaştığını tespit etmiştir. Mezuniyeti ilkokul olan anne-babaların baskıcı otoriter tutuma; lisans ve lisansüstü anne-babaların demokratik tutuma sahip olduğunu bulgulamıştır. Eğitim seviyesi düştükçe otoriter anne-baba tutumunun, eğitim seviyesi yükseldikçe demokratik anne-baba tutumun benimsendiği belirtilmektedir (Ateş, 2018: 74). Bu araştırma sonuçları elde edilen çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Katılımcıların anne-baba tutumlarının çalışma durumlarına ve doğdukları yere göre anlamlı olarak farklılaşmadığı bulunmuştur. Yapılan bir çalışmada şehirde büyüyenlerin demokratik tutuma köyde büyüyenlerden daha fazla sahip oldukları

ifade edilmiştir. Aynı çalışmada anlam arayışının köyde büyüyenlerde şehirde büyüyenlerden daha fazla olduğu görülmüştür (Öncü, 2022: 69).

Katılımcıların dindar olma algılarına göre ebeveynleri demokratik anne baba tutumuna sahip olanların dindar olma algılarının anlamlı olarak farklılaştığı; kendini dindar olarak algılayan katılımcıların, kendini biraz dindar olarak algılayan katılımcıların demokratik anne baba tutumlarından anlamlı olarak yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Buna göre demokratik anne baba tutumuna sahip kadınların dindarlık düzeyi diğer ebeveyn tutumlarına sahip kadınlardan daha yüksek tespit edilmiştir. Katılımcıların otoriter anne baba tutumlarının dindar olma algılarına göre anlamlı olarak farklılaştığı; kendini biraz dindar olarak algılayan katılımcıların otoriter anne baba tutumlarının, kendini dindar olarak algılayan katılımcıların demokratik anne baba tutumlarından anlamlı olarak yüksek olduğu saptanmıştır.

Medeni durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucu bulunmuştur. Buna göre çalışma durumlarının, doğum yerinin, gelir düzeylerinin ebeveyn tutumları üzerinde anlamlı etkiye sahip bir değişken olmadığı söylenebilir. Dilekmen ve Aydoğdu (2016: 576) çalışmayan anne-babaların çalışan anne-babalara göre daha otoriter ve aşırı koruyucu anne-baba tutumuna sahip olduklarını; çalışan anne-babaların ise çalışmayan anne-babalara göre demokratik tutum puanlarında her hangi bir farklılık göstermediğini ifade etmiştir.

5.1.5. Alt Probleme göre tartışma maneviyat durumları ile Anne-baba tutumları arasında bir ilişki (korelasyon) var mıdır?

Katılımcıların Maneviyat Ölçeği puan ortalamasının demokratik anne baba tutumları puan ortalaması ile pozitif yönlü düşük düzeyde, koruyucu istekçi anne baba tutumları ile otoriter anne baba tutumları puan ortalamasının negatif yönlü düşük düzeyde ilişkili olduğu saptanmıştır.

Katılımcıların Maneviyat Ölçeği manevi başa çıkma alt boyutu puan ortalamasının demokratik anne-baba tutumları puan ortalaması ile pozitif yönlü düşük düzeyde, koruyucu istekçi ve otoriter anne-baba tutumları puan ortalaması ile negatif yönlü düşük düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Katılımcıların Maneviyat Ölçeği manevi yaşantı alt boyutu puan ortalamasının demokratik anne baba tutumları puan ortalaması ile pozitif yönlü düşük düzeyde,

ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Yapılan çalışmada bireylerin eğitim düzeyleri arttıkça yaşamdaki olaylara bakış açılarının daha çok akılcı olmasından dolayı maneviyattan uzaklaştıkları fakat demokratik tutuma sahip olduğu bulunmuştur (Öncü, 2022: 66). Yapılan çalışmada elde edilen bulgu ile örtüşmemektedir.

Katılımcıların Maneviyat Ölçeği manevi hoşnutluk alt boyutu puan ortalamasının demokratik anne baba tutumları puan ortalaması ile pozitif yönlü düşük düzeyde, koruyucu istekçi anne baba tutumları puan ortalaması ile negatif yönlü düşük düzeyde, otoriter anne baba tutumları puan ortalaması ile negatif yönlü orta düzeyde ilişki olduğu sonucu bulunmuştur. Katılımcıların Maneviyat Ölçeği bağlantı alt boyutu puan ortalamasının demokratik anne-baba tutumları puan ortalaması ile pozitif yönlü düşük düzeyde ilişkili olduğu saptanmıştır. Katılımcıların Maneviyat Ölçeği manevi tabiatla uyum alt boyutu puan ortalamasının demokratik anne baba tutumları puan ortalaması ile pozitif yönlü düşük düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre kadınlardaki manevi yönelimin koruyucu istekçi anne-baba tutumları ile otoriter anne baba Tutumları arasında ters ilişki olduğu ifade edilebilir.

Uysal (2015: 25)'in araştırmasında 14-26 yaş arası gençlerin yarısından fazlası annesinin koruyucu tutuma, babasının ise demokratik tutuma sahip olduğunu ifade etmektedir. Anne-babalarının tutumunu demokratik ifade eden gençlerin dindarlık eğiliminin yüksek, anne-babayı otoriter veya ilgisiz kabul edenlerin ise dindarlık eğiliminin düşük düzeyde kaldığı tespit edilmiştir. Bu araştırma sonuçları ile elde edilen bulgular benzerlik göstermektedir.

5.1.6 Alt Probleme göre tartışma Kur'an kursundaki kadınların anne baba tutumları maneviyat düzeylerini yordamakta mıdır?

Katılımcıların Maneviyat Ölçeği puan ortalamasının demokratik anne baba tutumları üzerinde annelerin maneviyat düzeyinin demokratik tutumlarını pozitif yönde anlamlı olarak etkilediği maneviyat puanında bir birimlik artışın demokratik tutum puanında da artışa yol açtığını göstermektedir. Demokratik anne baba tutumunun baskın olduğu bir aile ortamında yetişen bireyin maneviyatının olumlu olarak etkilendiğini söylemek mümkündür. Maneviyat ölçeğinde demokratik tutum puanları ile aşkınlık, manevi yaşantı, anlam arayışı, manevi hoşnutluk, bağlantı arasında

pozitif yönde, düşük seviyede; manevi başa çıkma arasında ise pozitif yönde orta seviyede anlamlı bir ilişki bulgulanmıştır (Öncü, 2022: 71).

Katılımcıların Maneviyat Ölçeği puan ortalamasının otoriter anne baba tutumları ve koruyucu istekçi anne baba tutumları üzerinde kadınların maneviyat düzeyinin bu tutumları negatif yönde anlamlı olarak etkilediği görülmüştür. Kadınların maneviyat düzeyleri arttıkça bu tutumlarda gerileme olduğu ifade edilebilir. Maneviyat ölçeği puanları ile baskıcı ve otoriter tutum puanları arasında anlamlı ilişki görülmezken, manevi yaşantı, anlam arayışı, bağlantı, arasında pozitif yönde, düşük seviyede ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (Öncü, 2022: 71).

5.1. Öneriler

Yaptığımız bu çalışma ışığı altında aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

1. Katılımcıların maneviyatlarının yüksek olması Kur'an Kursları bünyesinde yapılmasından kaynaklı olmuştur. Bu sonuçtan hareketle katılımcıların Kur'an kurslarına başlamadan önce ki maneviyat düzeyleri ile kursun bitiminde ki maneviyat düzeylerinin derecesi başka bir araştırmanın konusu olabilir.
2. Literatürde çocuk ve ergen bireylerle yapılan maneviyat çalışmalarının kadınlarla yapılan çalışmalardan daha fazla olduğu görülmüştür. Bundan dolayı kadın ve maneviyat üzerine alan çalışmaları arttırılabilir. Bu çalışmanın bu nedenle alana destek vereceği düşünülmektedir.
3. Maneviyat kavramının tanımlanmasının zorluğu yanında her geçen gün önemi artmakta olup, ölçülmesi zor bir kavram olduğundan bu alanda çalışmaların arttırılması düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışma farklı çalışma gruplarında da yapılabilir.
4. Çalışmada demokratik tutumda yetişen bireylerin maneviyatları arasındaki pozitif ilişki bize göstermektedir ki sevgi, şefkat ve ilgi maneviyat için de olumlu olabilmektedir. Olumsuz olarak kabul görülen otoriter ve koruyucu-istekçi tutumların maneviyat düzeyini negatif yönde etkilediği göz önüne alındığında bu tutumların azalması, demokratik tutumun desteklenmesi için ailelere yönelik eğitim semineri, konferanslar düzenlenebilir.

5. Anne- babalara tutumlar hakkında bilgilendirme eğitimleri düzenlenerek; bu tutumların maneviyatı nasıl etkileyeceğine dair seminerlerle ailelerdeki sağlıksız tutum olarak adlandırılan otoriter ve koruyucu-istekçi tutumların azalması sağlanabilir.
6. Çalışmada dikkat çeken bir diğer husus eğitim seviyesi ile maneviyat durumunun değişmesi olmuştur. Bu durumu etkileyen eğitim kademeleri başka bir çalışmanın konusu olabilir.
7. Yaş faktörünün maneviyatı yaşamada etkili olduğu görülmüştür, yaşla beraber maneviyatı etkileyen unsurlar da çalışma konusu yapılabilir.
8. Başka çalışmalarda aynı zamanda yaşlar göz önüne alındığında 26-40 yaş ebeveynlerin anne baba tutumları ile 41 yaş ve üzeri ebeveynlerin anne baba tutumlarındaki değişimi etkileyen unsurlar başka çalışmalarda ele alınabilir.
9. Bu çalışma sadece anneler ile yürütülmüş olduğundan, babaların da katılımı sağlanarak program daha da zenginleştirilebilir ya da maneviyatın babalar üzerindeki etkisinin incelenmesi için ayrı bir çalışma yapılabilir.
10. Yapılan çalışma sonucunda koruyucu-istekçi ve Otoriter tutumların maneviyatı negatif etkilemesinden dolayı doğru ebeveynlik üslubu olan demokratik tutum din eğitimiyle birleştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (2014). *Kur'an Kurslarına Devam Eden Kadınlar Arasında Dindarlık Biçimleri, Dini Başa Çıkma Faaliyetleri ve Psikolojik İyilik Halleri*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Acar, F. (2023). *Covid-19 Salgını Döneminde Lise Öğrencilerinin Maneviyat Ve Psikolojik Sağlamlık Düzeyleri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma*, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kütahya.
- Aktaş, S. (2011). *9. Sınıfta Anne Baba Tutumları ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Akbari, S. (2023). *İran'da ve Türkiye'de ki Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik İyi Oluş ve Mutluluk Düzeylerinin, Anne-Baba Tutumu ve Değerler Bakımından İncelenmesi*, Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Allport, Gordon W. (2014). *Birey ve Dini*, (Çev.: Bilal Sambur), Ankara: Elis .
- Apak, H., ve Acar, M. C. (2018). *Dindarlığın Bir Boyutu Olarak Maneviyat*. Doru, M. N., Bozkurt, Ö., Kılıç, M. F., Akbaş, A., Edelbi N., Din Bilimleri Klasik Sorunlar-Güncel Tartışmalar, Mardin: Mardin Artuklu Üniversitesi, 365-381.
- Atak, M. (2016). *Maneviyyat Psikolojisi*, Ankara: Elit.
- Ateş, M. (2018). *Eş uyumu, aile içi iletişim ve anne-baba tutumlarının 4-6 yaş arası çocuğun davranış ve uyumuna etkisinin incelenmesi*. Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, A. R. (2004). *Din ve Psikoloji İlişkisi Üzerine*. Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 4(1): 15-29.
- Aydın, K. E. (2023). *Dindarlık ve sosyal medya bağımlılığı ilişkisi üzerine bir araştırma (Giresun örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Aydın, Zeki, M. (2005) *Ailede Çocuğun Ahlak Eğitimi*, İstanbul: Dem.

- Aydoğdu, F., ve Dilekmen, M. (2016). *Ebeveyn Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi*. Bayburt Eğitim Fakóltesi Dergisi, 11(2).
- Aytar, Y. (2023). *İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Anne Baba Tutumları İle Maneviyat Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Ayten, A. (2015). *Din, Erdem ve Sağlık*. İstanbul: Çamlıca.
- Ayverdi, İ. (2005). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul: Kubbealtı.
- Bahadır, A. (2000). *Psikoterapi’de yeni bir yaklaşım: Logoterapi ve Viktor Frankl*. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakóltesi Dergisi, 9(9): 469–486.
- Baltaş, A., Baltas, Z., Aydoğmuş, K., Oktay, A., Yavuzer, H., Navaro, L. ve Güngörmüş, O. (2010). *Ana-baba okulu* İstanbul: Remzi.
- Canan, İ. (2000). *Hız. Peygamber Sünnetinde Terbiye*. Şubat, İstanbul: Işık.
- Canatan, K. ve Yıldırım, E. (2011). *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Cirhinlioğlu, F. G., ve Ok, Ü., (2010). *Kadınlar mı Yoksa Erkekler mi Daha Dindar?* Journal of World of Turks . C.3 S.1.
- Creswell, John W. (2017). *Eğitim araştırmaları nicel ve nitel araştırmanın planlanması ,yürütülmesi ve değerlendirilmesi(Çev.: Halil Ekşi)*, İstanbul, Edam yayınları.
- Çetintaş, Ş., ve Ekşi, H. (2020). *Manevi Odaklı Çift, Evlilik ve Aile Terapileri. Spiritüel Psikoloji ve Danışmanlık*, 5(1): 7-24. <https://doi.org/10.37898/spc.2020.5.1.096>
- Delioğlu, G. (2019). *Açık Ceza İnfaz Kurumlarındaki Erkek Hükümlülerin Algıladıkları Ebeveyn Tutumları ile Psikolojik Dayanıklılıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Dodurgalı, A. (2010). *Ailede Din Eğitimi* (3. bs.). İstanbul: Timaş.
- Doğan, M. (2001). *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara, Vadi yayınları.

- Döker, T. (2020). *Dört- Altı Yaş Çocukların Sosyal ve Oyun Davranışları ile Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Dursun, N. (2019). *Evli ve bekâr bireylerin yaşamın anlamı ve maneviyat düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Düzgüner, S. (2013). *Maneviyat algısı ve diğerkâmlıkla ilişkisi: Kan bağıtı örneğinde Türkiye ve Amerika karşılaştırmalı nitel bir araştırma*. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ekşi, H. ve Kaya, Ç. (2016). *Manevi yönelimli psikoterapi ve psikolojik danışma*. İstanbul: Kaknüs.
- Eldelekoğlu, J. (1999). *Karar stratejileri İle Ana-Baba Tutumları Arasında İlişki*. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2(11): 7-13.
- Evirgen, N. (2010). *Aile içi Örüntülerin Çocukların Alguları Açısından incelenmesi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Frankl, Viktor, E. (2020). *İnsanın Anlam arayışı*, İstanbul: Okyanus.
- George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 update (10a ed.)* Boston: Pearson.
- Gökkaya, A. (2020). *Anne Babaların; Enneagram Bilgisi, Ebeveyn Tutumları ve Affedicilik Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*, Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Gül, P. (2021). *Çocuk ve Ergenlerin Öfke Kontrol Düzeyleri Üzerinde Ebeveyn Tutumlarının Etkisi*, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Hayta, A. (2017). *Bağlanma Kuramı ve Tanrı Tasavvuru İlişkisi Üzerine Bir Araştırma*, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Haug I. E. (1998). Including a Spiritual Dimension in Family Therapy: Ethical Considerations. *Contemporary Family Therapy*. 20 (2): 181- 194.

- Hacıkeleşoğlu, H. (2020). *Ebeveyn Tutumları ve kişilik Özelliklerinin Tanrı Tasavvuru ile İlişkisi Üzerine Bir Araştırma*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Hekimoğlu, M. (2023). *Yetişkin Bireylerin Sosyal Medya Kullanımı Ve Maneviyat Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Horozcu, Ü. (2010). *Tecrübî Araştırmalar Işığında Dindarlık ve Maneviyat ile Ruhsal ve Bedensel Sağlık Arasındaki İlişki*, Milel ve Nihal, 7 (1): 209-240.
- Hökelekli, H. (2001). *Din Psikolojisi*. Ankara: Diyanet Vakfı.
- Hökelekli, H. vd. (2010). *Din Psikolojisi*, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Hökelekli, H. (2011). *Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*, İstanbul: Timaş.
- <http://lugatim.com/> [E.T.10.07.2023]
- <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/340/ekutuphane3.5.1.2.15.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [E.T.12.07.2023]
- <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme> [E.T.14.07.2023]
- İnanç, L., Altıntaş, M., & Barış, T. (2017). *Relationship between parental attitudes in raising children and personality types*. International Journal of Social Sciences and Education Research, 3(5 S), 1731-1745. <https://doi.org/10.24289/ijsser.336505>.
- Jung, C. G. (1998). *Psikoloji ve Din*. (R. Karabey, Çev.). İstanbul: Okyanus.
- Kasapoğlu, F. (2017). *Psikolojik danışma süreci ve maneviyat: Bir bütünleştirme arayışı*. Hikmet Yurdu, 1(19): 141-157.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kaya, M. (1997). *Ailede Anne-Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik ve Benlik Gelişimindeki Rolü*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 9(9): 193-204.

- Kendirli, A. (2023). *Kadın Konukevleri: Kadına Şiddet ve Maneviyat Algısı*, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Kılıç, F. (2019). *Çocuk evlerinde çalışan bakım elemanlarında psikolojik sermaye algısı, iş doyumu ve maneviyat arasındaki ilişkinin incelenmesi* (yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kılıç, N. (2023). *Okul Öncesi Çocukların Duygu İfade Etme Becerilerinde Mizaç Özellikleri ve Ebeveyn Tutumlarının Rolü*, Altınbaş Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Kılınç, G. (2023). *Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılarının Anksiyete ile İlişkisinde Ebeveyn Tutumları ve Bağlanma Stillerinin Aracı Rolü*, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kımtır, N. (2015). *İlgili-Seven Anne-Baba Tutumları ile Din ve Dindarlık Arasındaki İlişki Üzerine*. Dini Araştırmalar Dergisi, 18(46): 9-44.
- Kulaksızoğlu, A. (1989). *Ergen Psikolojisi*, Ankara: Remzi.
- (1997). *Ergen psikolojisi*, Ankara: Remzi.
- Kurt, A. (2023). *Yetişkinlerde Maneviyatın Psikolojik İyi Oluş Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Köse, D. (2019). *Anne baba tutumlarının, çocukta benlik saygısı ve empati gelişimi ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kuzgun, Y.(1973). *Ana-baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi*. Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Cilt: 5 Sayı: 1.
- Kuzgun, Y., & Eldeleklioğlu, J. (2016). *Ana Baba Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi*. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12(1).
- Maslow, A. (2001). *İnsan Olmanın Psikolojisi*. (Okan Gündüz, Çev.). İstanbul: Kuraldışı.
- Mesleki Yeterlik Kurumu, (2019). *Manevi Danışman Ulusal Meslek Standardı*, Seviye 6.Referans Kodu/ 19UMS0728-6.<http://www.myk.gov.tr>

- Mohammadyari, G. (2012). *Relationship between parent's spiritual intelligence, level of education and children's mental health*. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 69, 2114-2118.
- Müftüler, H. G. (2016). *Modernleşme Sürecinde Yaşlılık Açısından Kurumsallaşma ve Maneviyat*. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ok, Ü. (2006). *Türkiye'de Din Psikolojisi: Neredeyiz ve Nereye Gidebiliriz? İslami Araştırma Dergisi*, 19(13):1-34.
- Öncü, T. (2022). *Evli Bireylerde Maneviyat İle Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Fakültesi, İstanbul.
- Özdoğan, Ö. (2007). *İsimsiz Hayatlar*. Ankara: Lotus.
- Özgen, H. (2017). *Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalarının Ebeveyn Tutumları Üzerindeki Yordayıcılığı*, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, K., C. (2023). *Özel Gereksinimli Çocuğu Olan Ebeveynlerin Maneviyat ve Psikolojik Sağlık İlişkisi Üzerine Bir Araştırma*, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kütahya.
- Özasma, İ., H. (2021). *Eşler Arası İletişim ve Maneviyat*. Ankara: Sonçağ.
- Püsküllüoğlu, A. (2004). *Arkadaş Türkçe Sözlük*. Ankara: Arkadaş.
- Sayar, K. (1995). *Hüzün Hastalığı*. İstanbul: İz.
- Solmuş, T. (2011). *Çift, Evlilik ve Aile Terapisi*. İstanbul: Doruk.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F.G. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Anı.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). *Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi*. Türk Psikoloji Dergisi, 14 (44): 35-58.
- Şahin, A. (2007). *Ergenlerde Dindarlık, Algılanan Anne-Baba Dindarlığı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişki*, Marife, yıl 7, sayı 1, s. 221-247

- Şirin, T. (2018). *Maneviyat Ölçeği'nin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*. *Journal of Turkish Studies*, 13(18): 1283–1309. doi:10.7827/turkishstudies.13996
- Tarhan, N. (2018). *Son Sığınak Aile*. İstanbul: Nesil.
- Tosyalıoğlu, M. B. (2021). *Üniversite Öğrencilerinde Maneviyat Ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- TDK,(2023).Maneviyat. <https://sozluk.gov.tr/>, [E.T.14.07.2023]
- Tunç, B., & Totan, T. (2021). *Aile Yaşamında Maneviyat: Aile Psikolojik Danışmasında Maneviyatın Değerlendirilmesi*. Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 5(1): 1-20.
- Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı, (2014). *Türkiye'de dini hayat araştırması*, Ankara: DİB.
- Uysal, V. (2006). *Türkiye'de Dindarlık ve Kadın*. İstanbul: Dem.
- (2016). *Gençlerde Empati Eğilimi, Anne-Baba Tutumları ve Dindarlık*. Din Psikolojisi Özel Sayısı, 7-40.
- Uysal, V. ve Ayten, A. (2009). *Ruhsallık Umutsuzluğu Azaltır mı? Ruhsallık Umutsuzluk İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Araştırma*. 16. Ulusal Sosyal Psikiyatri Kongresi - Kongre Kitabı içinde (ss. 318–330). Safranbolu, Karabük.
- Vural, Muhammed, E. (2021). *Hayatın Anlamı, Dindarlık ve Ruh Sağlığı İlişkisi: Bir Karma Yöntem Araştırması*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Estitüsü, İstanbul.
- Yapıcı, A. (2012). *Türk Toplumunda Cinsiyete Göre Dindarlık Farklaşması: Bir Meta-Analiz Denemesi*. Fırat Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, 17/2 ,Aralık.
- (2016). *Cinsiyete Göre Farklaşan Dindarlıklar ve Kadınlarda Dinsel Yaşamın Farklı Görüntüleri*. Dini Araştırmalar Dergisi, Kadın Özel Sayısı, 131– 161.

- (2018). *Eşlerin Dinsel Algı ve Yaşayışına Göre Evlilikte Dindarlık ve Maneviyat Huzur mu, Kusur mu?*, Turkish Studies, 13(2): 79–106.
- Yavuzer, H.,vd. (2011). *Anne baba tutumları*, İstanbul: Timaş.
- (2012). *Anne Baba Okulu*, İstanbul: Remzi.
- Yılmaz, M. (2011). *Holistik Bakımın Bir Boyutu: Spiritualite, Doğası ve Hemşirelikle İlişkisi*. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 14(2): 61–70.
- Yılmaz, N. (2020). *Aile İçi Roller, Bağlar ve Maneviyat*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Seçkin.
- Yörükoğlu, A. (1985). *Gençlik çağı ruh sağlığı eğitimi ve ruhsal sorunları*, İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- Yücer, H. M. ve Erol, H. T. K. (2019). *Maneviyyat Psikolojisi*. Akademik Platform İslami Araştırmalar Dergisi, 3(1), 83–88.
<http://dergipark.gov.tr/apjir/issue/44280/542594> adresinden erişildi.

EKLER

EK-1 Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

Sizi **Zeynep Zehra DURGUN** tarafından yürütülen “Kadınlarda Maneviyat ve Anne Baba Tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı kadınlarda maneviyat ile anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmada sizden tahminen 15 dakika ayırmanız istenmektedir. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, tüm soruları eksiksiz ,kimsenin baskısı ve telkini altında olmadan ,size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahiptir. Bu çalışmadan elde edilen bilgiler tamamen araştırma amacıyla kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır. Araştırmada kişisel veri toplanacağından 6698 sayılı Kişisel verilerin korunması kanunu ve ilgili mevzuat uyarınca kişisel verileri korumak amacıyla gerekli tüm tedbirler alınacaktır. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler şimdi veya daha sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilirsiniz.

EK-2 Demografik Bilgi Formu

1.Kaç yaşındasınız?

- 18-25
- 26-40
- 41-65
- 65-80

2.Mezuniyetiniz nedir?

- Okur –yazar
- İlkokul
- Lise
- Üniversite

3.Gelir durumunuz nedir?

- Düşük gelir
- Orta gelir
- Yüksek gelir

4.Kendinizi dini bakımdan nasıl görüyorsunuz?

- Dindar değilim
- Biraz dindarım
- Dindarım

5.Medeni durumunuz nedir?

- Evli
- Bekar
- Ayrılmış

6.İş durumunuz nedir?

- Çalışmıyor
- Çalışıyor

7.Doğum yeriniz nedir?

- İstanbul
- İstanbul dışı

EK-3 Anne Baba Tutum Ölçeği

Size ana babaların çocuklarını hangi yöntemlerle eğittiğini, çocuklarına toplumsal davranışlar kazandırırken nasıl davrandığını ifade eden cümlelerden oluşan bir liste verilmiştir. Sizden istenen, bu cümleleri okuyup bunların annenizin ya da babanızın sizi eğitirken genellikle benimsediği davranışlara ne derece benzediğini, onların tutumuna ne kadar uyduğunu düşünerek cevap kağıdınızdaki seçeneklerden uygun bulduğunuzu işaretlemenizdir.	Hiç uygun değil	Pek uygun değil	Biraz uygun	Uygun	Çok uygun
1. Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir.					
2. Çok yönlü gelişmem için beni çok yönlü desteklemiştir.					
3. Her yaptığım işin olumlu yanlarını değil kusurlarını görmüş ve beni eleştirmiştir.					
4. Her zaman başıma kötü bir iş gelecekmiş gibi beni koruyup kollamaya çalışır.					
5. Aramızdaki ilişki ona içimi açmaya cesaret edemeyeceğim kadar resmidir.					
6. Arkadaşlarımı eve çağırmana izin verir, geldiklerinde onlara iyi davranırdı.					
7. Elinden geldiği kadar, her konuda fikrimi almaya özen gösterirdi.					
8. Çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır, onların benden daha iyi olduklarını söylerdi.					
9. Bana hükmetmeye çalışır.					
10. Bugün bile alışverişe çıkacağım zaman, kandırılacağımı düşünerek benimle gelmek ister.					

EK-4 Maneviyat Ölçeği

Elinizdeki ölçek bireyin maneviyatının farklı boyutlarını ölçmek üzere hazırlanmıştır. Ölçekte 27 adet soru bulunmaktadır. Her bir ifadeyi okuduktan sonra, kendinizi değerlendirip sizin için en uygun seçeneğin numarasını işaretleyiniz. Lütfen her ifadeye mutlaka tek yanıt veriniz ve kesinlikle boş bırakmayınız. En uygun yanıtları vereceğinizi ümit eder katkılarınız için teşekkür ederiz.

	Bana Hiç Uygun Değil	Bana Uygun Değil	Bana Biraz Uygun	Bana Oldukça Uygun	Tamamen Bana Uygun
1.Allah'ın beni sevdiğini hissediyorum.					
2.Bir sorunla karşılaştığımda dua ederim.					
3.Dini etkinliklere katılırım.					
4.Dua ettiğimde Allah'a kendimi yakın hissederim.					
5.Enerjisine inandığım şeyleri üzerimde taşıırım.					
6.Hayata dair bir hoşnutluk duygusu hissediyorum.					
7.Hayata gelmemin bir amacı olduğuna inanırım.					
8.Hayatımda büyük bir boşluk varmış gibi hissediyorum.					
9.Maneviyatım bana güç verir.					
10.Yediğim şeylerin enerjisinin beni etkilediğine inanıyorum.					

EK-5 Ölçek İzinleri

Turgay ŞİRİN
Kime: Zeynep Zehra DURGUN

12.06.2022 Paz 20:57

maneviyat-olcegi-tsirin-yöne...
27 KB

maneviyat-olcegi-turgay-siri...
945 KB

2 ek (973 KB) [Tümünü OneDrive - IZU konumuna kaydet](#) [Tümünü indir](#)

Zeynep Zehra hanım ölçeği çalışmanızda kullanabilirsiniz. Çalışmalarınızda başarılar diliyorum. Ekte yönergeler bulunuyor. Başarılar.

Doç. Dr. Turgay ŞİRİN
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı Başkanı

...

[Yanıtla](#) [İlet](#)

JALE ELDELEKLİOĞLU
zehra demircan

Per
⋮

Merhabalar

Ölçek üniversite öğrencileri ve yetişkinler üzerinde geliştirildiği

için bu gruplar üzerinde kullanabilirsiniz . Ölçek maddelerine Ölçeğe

ilişkin en doğru bilgilere 2005 yılında NOBEL

Yayınlarından çıkan "PDR

de kullanılan Ölçme araçları" kitabından veya 1996 yılında PDR

dergisinde yayınlanan "karar stratejileri ve ana baba tutumları

arasındaki ilişkiler " isimli makaleden de ulaşabilirsiniz.

İyi

çalışmalar.

...

EK-6 Etik Kurul Onayı

T.C.

İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRLÜĞÜ

ETİK KURULU

ETİK ONAY BELGESİ

Tarih	30.11.2022
Sayı	2022/10
Araştırmanın Niteliği	Yüksek Lisans Tezi
Araştırmanın Adı	<i>Kadınlarda Maneviyat ve Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi</i>
Sorumlu Araştırmacının Adı Soyadı	Zeynep Zehra DURGUN
Danışman Adı Soyadı	Prof. Dr. Ahmet ŞİRİN

Karar	UYGUNDUR

(İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Etik Kurulu'nun kararı tavsiye niteliğinde olup,

Üniversitemizle ilgili etik ilkelerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi amacını taşımaktadır.)

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
ETİK KURULU BAŞKANLIĞI

Sayı :E-20292139-050.01.04-39539
Konu :Etik Kurul Kararları

Sayın Zeynep Zehra DURGUN
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

"Kadınlarda Maneviyat ve Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı araştırmanız kurulumuzun 30.11.2022 tarihli ve 2022/10 sayılı toplantısında değerlendirilerek etik açıdan uygun bulunduğu katılanların oy birliği ile karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Kadir CANATAN
Kurul Başkanı

Ek:20-Zeynep Zehra DURGUN Etik Onay Belgesi (1 Sayfa)

ÖZGEÇMİŞ

Zeynep Zehra DURGUN

A. EĞİTİM

Yüksek Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Ana Bilim Dalı. Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı 2024. İstanbul

Lisans: Karadeniz Teknik Üniversitesi. Rize İlahiyat Fakültesi. 2005. Rize.

Ön Lisans: Atatürk Üniversitesi. Açık Öğretim Fakültesi. Çocuk Gelişimi. 2019. İstanbul.

B. MESLEKİ DENEYİM

2005-2007 Yenikent Kur'an Kursu. Kuran Kursu Öğreticisi

2007-2008 Köşeli Camii Kur'an Kursu. Kuran Kursu Öğreticisi

2008-2024 Ulu Camii Kur'an Kursu. Kuran Kursu Öğreticisi